

Föredragningslista

Sammanträde med Folkhälsokommittén den 24 april 2015

Plats: Lilla Bommens konferenscentrum, Lilla Bommen 2A, Göteborg

Tid: Kl. 10.00. Kaffe finns från kl. 09.30, i samband med ev. gruppmöte

Inledande formalia

- Mötets öppnande
- Upprop
- Val av justerare, förslag: Håkan Linnarsson (S)

Beslutsärenden

1. Delårsrapport mars. FHK 2-2015. Bilaga. Rutger Gram.
2. Svar på remiss Handlingsplan för kommunala insatser för EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner. RS 1039-2015. Bilaga. Maria Berhé.
3. Övriga frågor.

Information

- A. Social hållbarhet Göteborgs Stad. Margareta Forsberg
- B. Ordförandens information.
- C. Folkhälsochefens information.
  - Verksamhetsberättelse
  - Konferens 6 november
  - Avsiktsförklaringar/överenskommelsearbete med frivilligsektorn
  - Projektbidrag – nytt arbetssätt
  - Internkontrollplan
- D. Tema: Samverkan och struktur. Maria Gäbel och Göran Henriksson.
  - Barnkohorten
  - Mätmetoder

- Hälsoekonomi

E. Årshjulet och politiska måldokument. Bilaga. Jörgen Hansson.

F. Aktuella kurser och konferenser. Bilaga.

Efter sammanträdet finns möjlighet att titta på filmen "Så funkar sex" som folkhälsokommittén har beviljat medel till.

Gunnel Adler
Ordförande

Tänk på miljön

Res gärna kollektivt (www.vasttrafik.se)

Tjänsteutlåtande

Datum 2015-04-24

Diarienummer FHK 4-2015

Västra Götalandsregionen

Folkhälsokommitténs sekretariat

Handläggare: Rutger Gram

E-post: rutger.gram@vgregion.se

Till Folkhälsokommittén

Delårsrapport mars 2015

Förslag till beslut

1. Folkhälsokommittén avger delårsrapport mars 2015 enligt upprättat förslag.
2. Protokollet förklaras under denna punkt omedelbart justerat.

Sammanfattning av ärendet

Folkhälsokommittén, i likhet med samtliga förvaltningar i regionen, skall upprätta och avge delårsrapport till regionstyrelsen i mars och augusti årligen. Folkhälsokommitténs sekretariat har upprättat förslag till delårsrapport.

Folkhälsokommitténs sekretariat

Elisabeth Rahmberg
Förvaltningschef

Rutger Gram
Utvecklingsledare

Bilaga (om det behövs)

1. Förslag till delårsrapport mars 2015

Beslutet skickas till

- Regionstyrelsen

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Delårsrapport mars 2015

1. Sammanfattning

Regionfullmäktiges mål för folkhälsokommittén är att skapa förutsättningar för en jämlik hälsa hos invånarna i hela Västra Götaland. Detta gör folkhälsokommittén genom:

- att medverka till att uppnå regionfullmäktiges tre fastställda mål; Andel elever som lämnar årskurs 9 med gymnasiebehörighet [skall öka], andel 65 år och äldre med låg inkomst [skall minska] och andel barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll [skall minska].
- att uppnå regionfullmäktiges fem riktade uppdrag med fokus på; ställa samman kunskap och stimulera kunskapsutveckling om metoder för arbete på hälsofrämjande arenor; utveckla kompletterande och alternativa studieformer; utveckla metoder för att stödja arbetet med ökad trygghet och säkerhet i offentlig miljö; skapa beslutsforum och verktyg för att underlätta implementering av sådana insatser vars effekter blir synliga först efter en längre tid; teckna avsiktsförklaringar med olika aktörer samt öka produktivitet och effektivitet i den egna verksamheten.
- att ansvara för Västra Götalandsregionens strategiska folkhälsoarbete. Uppdraget är att utveckla, utvärdera och sprida folkhälsoarbetet, ett arbete som bedrivs över organisatoriska och sektoriella gränser.

Att implementera och genomföra insatser kopplat till åtgärder inom planen "Samling för social hållbarhet - åtgärder för jämlik hälsa". Fokus kommer att ligga på utvecklingsinsatser inom de tre prioriterade områdena; *trygga och goda uppväxtvillkor, ökat arbetsdeltaagande och åldrande med livskvalitet*. Detta förutsätter att det måste finnas fungerande samverkansstrukturer i regionen; det måste finnas en kunskapsutveckling kring mekanismer bakom ojämlikhet i hälsa; det måste finnas ett uppföljningssystem av dels utvecklingen av ojämlikhet i hälsa i regionen och dels av de insatser som görs för att motverka ojämlikhet i hälsa.

Folkhälsokommittén har regionfullmäktiges uppdrag att fördela organisationsbidrag. Därtill ger kommittén verksamhetsstöd, utvecklingsmedel samt ett årligt folkhälsostipendium.

Folkhälsokommittén avsätter delar av sin budget för stöd till folkhälsoprojekt. Inför 2015 kommer bidragsgivningen att vara mer fokuserad på utvecklingsprojekt med inriktning inom "Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa".

Under 2015 fortsätter arbetet inom suicidprevention på befolkningsnivå liksom det internationella och nationella engagemanget. Rättighetsfrågorna ses som en viktig, naturlig del av verksamheten.

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Kommunikationskanalerna skall utvecklas ytterligare för att bättre matcha mottagarnas behov, till exempel via nyhetsbrevet och twitter. Dessutom skall webbplatsen användas för att kontinuerligt visa på utvecklingen inom jämlik hälsa.

2 Regionfullmäktiges mål

Folkhälsokommittén ska skapa förutsättningar för en jämlik hälsa hos invånarna i hela Västra Götaland

Folkhälsokommitténs övergripande mål är att skapa förutsättningar för en jämlik hälsa hos invånarna i hela Västra Götaland. Under 2015 fortsätter arbetet med att implementera åtgärdsprogrammet "Samling för social hållbarhet - åtgärder för jämlik hälsa", med fokus på vissa målområden.

Folkhälsokommittén arbetar för att uppnå regionfullmäktiges fastställda mål inom de tre prioriterade områdena:

1. Andel elever som lämnar årskurs 9 med gymnasiebehörighet [ska öka]

Stöd och i form av översyn av statistik, aktivitetsansvar kunskapssyn till kommunalförbund och kommuner i Västra Götaland för att främja fullföljda studier.

2. Andel 65 år och äldre med låg inkomst [ska minska]

I samverkan med andra aktörer arbeta för att målgruppen får ekonomisk möjlighet till ett ökat deltagande, t ex kultur- eller friskvårdsaktiviteter.

3. Andel barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll [ska minska]

Folkhälsokommittén samverkar med andra aktörer inom bland annat följande områden;

Utarbeta gemensamma arbetsformer mellan förvaltningar för samordning och samverkan med hälsofrämjande och förebyggande inriktning - ett projekt i Tidaholms kommun.

Papperslösa barn och ungas hälsofrämjande strategier - en forskningsstudie samt projekt Jämvikt - ett långsiktigt projekt med syfte att bidra till att utjämna socioekonomiska relaterade skillnader i hälsa.

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

---

3 Regionfullmäktiges uppdrag

Folkhälsokommittén får i uppdrag att ställa samman kunskap och stimulera kunskapsutveckling om metoder för arbete på hälsofrämjande arenor, till exempel förskolor och familjecentraler, för att nå grupper som inte nås idag

Folkhälsokommittén arbetar med uppdrag om förskolebarns kognitiva utveckling och lärande. Samverkan utvecklas med Göteborgs universitet och andra aktörer, t ex kommunalförbund och kommuner. Syftet är att undersöka förutsättningar för att ta tillvara och omsätta praktisk forskning för att stärka förskolebarnens utveckling och lärande. Målet under 2015 är att utveckla pilotprojekt som omsätter aktuell kunskap i förskolemiljöer. Folkhälsokommittén beviljade den 19 mars medel till en pilotstudie Förskolan som resurs för barns välbefinnande lärande och hälsa till Göteborgs Universitet. Pilotstudien utvecklas i samverkan med FHK kansli Kommunförbund och 3-4 kommuner tom december 2015.

Familjecentraler som hälsofrämjande arena utvecklas för att utveckla beställningsunderlag också med inriktning social hållbarhet och jämlik hälsa. Den nationella konferensen om familjecentralens som unik arena planeras för att stärka fortsatt arbetet för familjecentraler position som hälsofrämjande arena för alla barn och deras föräldrar.

Utveckling av ramverk för regional plattform för hälsofrämjande insatser barn och ungdomar i samverkan civilsamhället såsom BRIS och Rädda Barnen.

Folkhälsokommittén får i uppdrag att utveckla kompletterande och alternativa studieformer i samverkan för att de som inte gått igenom det formella utbildningssystemet ska få fler chanser till utbildning

Folkhälsokommittén arbetar i enlighet med VG 2020, målområde 2.2 och genom åtgärdsplanen ”Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland” med utmaningen ”personer utan gymnasiebehörighet har allt svårare att få arbete på en arbetsmarknad med stigande krav på formell kompetens”.

Folkhälsokommittén arbetar med uppdraget via två ingångar:

- Ekonomiskt och strategiskt stöd till folkhögskolornas hälsofrämjande arbete.
- Stöd och i form av översyn av statistik, aktivitetsansvar kunskapssyn till kommunalförbund och kommuner i Västra Götaland för att främja fullföljda studier.

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Folkhälsokommittén får i uppdrag att utveckla metoder för att stödja arbetet med ökad trygghet och säkerhet i offentlig miljö. Det gäller för äldre kvinnor, äldre med utländskt ursprung och äldre med små ekonomiska resurser

Folkhälsokommittén stödjer kommunernas arbete med folkhälsa kopplat till samhällsplanering, riktat till ovanstående målgrupp, samt att initiera och sprida goda exempel.

Kunskapsinsamling och metodutveckling sker bland annat via nätverken Healthy Cities och Safe Community eller via utvecklingsprojekt.

Följer arbetet som sker inom Healthy Cities, där Västra Götalandsregionen är medlem, vad gäller hälsosam samhällsplanering och hälsosamt åldrande.

Folkhälsokommittén får i uppdrag att skapa beslutsforum och verktyg för att underlätta implementering av sådana insatser vars effekter blir synliga först efter en längre tid

Folkhälsokommittén har i uppdrag att i samverkan med regionutvecklingsnämnden, och kommunerna arbeta med sociala investeringar för barn och ungas framtida utveckling och hälsa. Arbetet kommer att utökas 2015.

Folkhälsokommittén kommer att:

- Identifiera indikatorer som ett stöd för att prioritera och mäta effekter av sociala investeringar ur ett hållbarhetsperspektiv.
- Ta fram en regional modell för samhällsekonomiska/hälsoekonomiska beräkningar kring sociala investeringar.
- Utredda hur sociala investeringar kan integreras i budget.
- Utredda vilka insatser som görs i regionen kringåtgärdsplanen "Samling för social hållbarhet - åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland" och därefter följa upp insatserna utifrån ett samhällsekonomiskt/hälsoekonomiskt perspektiv.

Folkhälsokommittén får i uppdrag att under 2015 återrapportera hur arbetet går med att teckna avsiktsförklaringar eller motsvarande med olika aktörer

Folkhälsokommittén fortsätter arbetet med att utveckla och teckna avsiktsförklaringar, i första hand mot den idéburna sektorn. Förutsättningar för avsiktsförklaringar kopplat till folkhälsoavtalen mellan hälso- och sjukvårdsnämnderna och kommunerna kommer att utvecklas liksom plattformarbete med andra verksamheter och myndigheter.

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Alla verksamheter ska ha kostnadskontroll och redovisa ekonomisk balans

Det ekonomiska utfallet ligger just nu plus men prognosen är att i slutet av året landa på ett nollresultat.

Alla verksamheter ska arbeta för att utveckla kvaliteten i den egna verksamheten samt öka sin produktivitet och effektivitet. Regionstyrelsen ska följa upp arbetet och tillse att resultatet kan jämföras inom och mellan verksamheterna

Folkhälsokommittén och hälso- och sjukvårdsnämnderna gör fortlöpande insatser för att utveckla organisationen samt en särskild granskning av arbets- och rollfördelningen.

Alla nämnder och styrelser ska jämtegrera budgetar och årsredovisningar. Regionstyrelsen ska i regionens gemensamma årsredovisning redovisa resultatet av de samlade arbetet hos verksamheter och förvaltningar...

Folkhälsokommittén bedriver ingen egen operativ verksamhet. Kommittén tar däremot hänsyn till regionfullmäktiges mål för bland annat jämtegrering, barnkonventionen och HBTQ-frågor. Detta sker alltid vid samverkan och samarbete, till exempel vid anordnandet av konferenser samt vid beviljande av projektbidrag.

Inom uppdraget "Samling för social hållbarhet" har regionfullmäktiges mål en uppmärksam plats vid tecknandet av avsiktsförklaringar med frivilligorganisationerna.

4. Verksamheten

Folkhälsokommittén ansvarar för, utöver RF-uppdragen, Västra Götalandsregionens strategiska folkhälsoarbete. Uppdraget är att leda, driva och samla folkhälsoarbetet med syfte att främja och skapa förutsättningar för en jämlik hälsa i Västra Götaland. Folkhälsoarbetet bedrivs över organisatoriska och sektoriella gränser.

Folkhälsokommittén utvecklar metoder för folkhälsoarbete, utvärderar dessa och sprider goda exempel.

Folkhälsokommittén har regionfullmäktiges uppdrag att fördela organisationsbidrag till NTF, Länsnykterhetsförbundet och Kvinnojourer i Väst. Dessutom avsätter kommittén medel för stöd till folkhälsoprojekt samt delar ut årligt folkhälsostipendium. Frågan om utvecklingsmedel ska prövas under året.

Verksamheten förbereder sig för det nya uppdraget att samla regionens totala folkhälsoinsatser, ett nytt uppdrag gentemot folkhälsokommittén och de fem hälso- och

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15

Diarienummer FHK 2-2015

---

sjukvårdsnämnderna. Uppdraget påbörjas i och med att den nya tjänstemannaorganisationen träder i kraft den 15 april.

"Samling för social hållbarhet - åtgärder för jämlik hälsa"

En stor del av folkhälsokommitténs arbete består av implementering av och åtgärder inom åtgärdsplanen "Samling för social hållbarhet - åtgärder för jämlik hälsa". De fyra prioriterade områdena är; *trygga och goda uppväxtvillkor, ökat arbetsdelagande, åldrande med livskvalitet och stödjande strukturer*. Nedan följer några exempel på aktiviteter under varje område:

Trygga och goda uppväxtvillkor

- Nationell Familjecentralkonferens i samverkan nationellt, regionalt och kommunalt. Inriktning är att belysa familjecentralernas arbete och styrka samt den yrkeskompetensen i olika barnrelaterade frågor som finns där. Antalet deltagare är 800.
- Utveckling av Elevhälsodatabas och datorisering av hälsosamtal åk 4, 7, 8 och gymnasiet åk 1, i samverkan med lokala, regionala och nationella aktörer. Förväntat resultat av IT förstudie i april 2015 samt organisering av kommande pilotprojekt samverkan kommuner med början hösten 2015.
- Pilotstudie på delregional nivå för att bygga struktur för regional samverkan för att stärka Ungas internationella rörlighet, i samverkan med Regionala parter såsom kultursekretariat och regional utveckling
- Utveckla projektkontor i samverkan med KEKS-nätverk och tio kommuner samt kulturnämnden, för att komplettera det kommunala fritidsutbudet genom mötesplats för ungdomars initiativ och en pilotstudie inom högskoleutbildning för fritidsgårdspersonal.
- Fortsatt implementering av Hälsoraketerna i kommunerna i Västra Götaland. En arbetsmetod med insatser riktade till barn, föräldrar, förskolor och skolor med syfte att ge barn och unga möjlighet till en hälsosam livsstil och en hälsofrämjande miljö.
- Med hjälp av en specialutgåva av tidningen Bamse samtala om hälsa med barn (4-6 år) och vårdnadshavare, på barnvårdscentraler och i tandvården. Satsningen på specialutgåvan av Bamse ska följas upp och utvärderas.
- Revidering av det webbaserade beslutsstödet för handlingsprogram mot övervikt och fetma som vänder sig till regionens olika verksamheter samt till politiker, tjänstemän och till skolhälsovården, aktörer inom kommunerna.

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Ökat arbetsdeltagande

- Sprida erfarenheter från ”Mamas Retro” och ”Coompanions modell”
- Vidareutveckla och sprida projektet ”Mammor som kulturtolkar”
- Utredda förutsättningarna för att samordna och tillgängliggöra självhjälpsgrupper för att främja psykisk hälsa hos unga som står utanför arbetsmarknaden.

Åldrande med livskvalitet

- Följa utvecklingen av de fyra projekt som genomförs i Västra Götaland med medel från Statens kulturråd samt sprida erfarenheter till samtliga kommuner och stadsdelar i Västra Götaland.

Planering pågår av ett seminarium riktat till kommuner och stadsdelar i Västra Götaland den 6 november, för att sprida erfarenheter och resultat från ovanstående projekt.

- Kartlägga befintlig verksamhet som främjar fysisk aktivitet för målgruppen äldre i kommuner/stadsdelar i Västra Götaland. Sprida framgångsfaktorer för främjande och förebyggande aktiviteter till minst tio kommuner/stadsdelar i Västra Götaland.

Kartläggningen är genomförd och planering av spridning pågår.

- Komplettera befintlig äldreprofil med ytterligare variabler.

Stödjande struktur

- Implementering av åtgärdsplanen genom;

Befintligt nätverk av aktörer verksamma i Västra Götaland, vars uppdrag på olika sätt handlar om en socialt hållbar utveckling, kommer att utvidgas med fler aktörer och konsolideras.

Folkhälsokommittén kommer att stödja konsolideringen av ett forskarnätverk med syfte att utveckla kunskaper om mekanismer bakom ojämlikhet i hälsa.

Det befintliga mätsystemet som togs fram 2014, för att följa utvecklingen av ojämlikhet i hälsa i Västra Götaland, kommer att inkorporeras i regionens befintliga statistikdatabas och göras publikt.

Suicidprevention

Folkhälsokommitténs sekretariat sprider resultatet från EU-projektet Euregenas i form av ett framtaget material. Materialet består av generella riktlinjer samt riktlinjer för skola och

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15

Diarienummer FHK 2-2015

---

arbetsplats och media. En spridningskonferens i samverkan med Suicidprevention i Väst inleder arbetet. Syftet med konferensen är att inspirera, uppmuntra och skapa förutsättningar för olika aktörer att använda projektets material. Folkhälsokommittén ska också utreda förutsättningarna för att utveckla materialet utifrån de erfarenheter som görs av de aktörer som prövar materialet.

Folkhälsokommittén har för avsikt att på olika sätt öka samarbetet med idéburna sektorn. Samarbetet kan bestå av stöd och uppföljning till de kommuner som arbetar med befolkningsinriktad suicidprevention. Det kan också innebära omvärldsbevakning för folkhälsokommittén eller att utveckla metoder utifrån förstudier som gjorts av Kyrkans Jourtjänst och Missing People.

Internationellt engagemang

Folkhälsokommittén har under årets första kvartal inte deltagit aktivt i några internationella aktiviteter. Genom representation i det nybildade ”Samrådet för externa relationer” kan folkhälsokommittén bättre länka samman sitt externa arbete med Västra Götalandsregionens ingångar. Inom sekretariatet pågår dessutom arbete med att ta fram ett förslag till en extern strategi att diskutera och besluta om under tidig höst.

Nationellt engagemang

Folkhälsokommitténs sekretariat har under tidig vår bjudit in till en träff med representanter från den nya Folkhälsomyndigheten för att föra diskussioner om gemensamma utmaningar framöver. Detta möte ska äga rum i juni och planering inför det pågår.

Under våren förbereds också för SKL:s konferens i maj inom ramen för ”Mötesplats: Jämlik hälsa” där folkhälsochefen sitter med i styrgruppen.

Rättighetsfrågor

Folkhälsokommittén har vid sitt bidragsgivande tagit hänsyn till vikten av samarbete och samverkan med andra parter. Däribland kommittén för rättighetsfrågor, universitet/högskolor samt frivilligaktörer.

Utifrån de särskilt uppmärksammade frågorna har folkhälsokommittén under första kvartalet 2015 arbetet med följande aktiviteter:

Jämställdhet

- Satt fokus på unga kvinnors utsatthet genom bl.a. beviljande av medel till Tjejjouren Väst
- Deltagit, genom sitt sekretariat, i nätverket för jämställdhetsstrategin. Arbeta planeras där

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

---

för att ta fram ett stöd till kommuner som vill skapa en handlingsplan för jämställdhetsarbetet.

Barnets rättigheter

- I KAIROS-projektet fortsatt arbetet med ungas medskapande och förbereder för en workshop i juni på temat.
- Fortsatt utveckla regional plattform för samverkan och hälsofrämjande inriktning med civilrättsorganisationer RB och BRIS och med FN: s konvention om barnets rättigheter som grund. Kontakter har även tagits internt för att stärka upp plattformen.

Funktionsnedsättning

- Bidragit till en konferens för personer med kognitiva- och/eller intellektuella funktionsnedsättningar, samt ett webbforum med tillgänglig information om sex, normer och identitet. Konferensen är bokad till 30 maj till 1 juni.

Övriga diskrimineringsgrunder

- Arbetat med implementeringen av åtgärdsplanen "Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa".

5. Personal

Folkhälsokommitténs sekretariat har totalt 17 medarbetare, inklusive folkhälsochefen. Sekretariatet har inga oskäligen löneskillnader mellan kvinnor och män. Vid nyanställning är heltid norm, men deltid är möjligt för att kunna förena arbete och privatliv i livets alla faser. Sekretariatet har behov att vara en attraktiv arbetsgivare, fokusera på kompetensutveckling och behöver kunna rekrytera och behålla duktiga medarbetare.

Sjukfrånvaron är fortsatt låg, ca 2,1 % på årsbasis. Målet inom VGR är under 5 %. Vid eventuell långtidssjukfrånvaro ska aktiva åtgärder och rehabilitering genomföras enligt Västra Götalandsregionens rehabiliteringspolicy.

Lönespännvidd mäter spridning på löner inom de olika grupperna av anställda vi har. Inom förvaltningen är populationen för liten för att få ett bra mätresultat.

6. Ekonomi

Kommittén har i sin detaljbudget c:a en fjärdedel avsatt folkhälsoprojekt och särskilda medel för projekt inom samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa. Målsättningen är att styra projekt mot analys, struktur- och övergripande arbete. Ett mer långsiktigt åtagande 2013- 2015 är forskningsstudien Västra Götalands barn – en kohortstudie. Kommittén beräknar högre kostnader för insatser för förtroendevalda i och med ny mandatperiod i form av olika introduktionsinsatser. De riktade medlen för suicidprevention på befolkningsnivå

Datum 2015-04-15

Diarienummer FHK 2-2015

kommer att användas i arbetet bland annat med kunskapsspridning och stöd till aktiva nätverk och aktörer inom frivilligorganisationer. En analys av det ekonomiska utfallet januari t.o.m. mars visar att kommittén följer budgeten väl, och det överskott på 2 749 000 som redovisas orsakas av att en resterande utbetalning av organisationsbidraget till NTF sker i maj månad. Utifrån utfall i mars prognosticerar folkhälsokommittén med ett nollresultat vid årets slut.

7. Bokslutsdokument och noter

Ska kompletteras med tabeller.

Fördjupad rapport till egen nämnd/styrelse

Här beskrivs folkhälsokommitténs verksamhet mer ingående.

Trygga och goda uppväxtvillkor

- Nationell Familjecentralkonferens i samverkan nationellt, regionalt och kommunalt. Inriktning är att belysa familjecentralernas arbete och styrka samt den yrkeskompetensen i olika barnrelaterade frågor som finns där.
- Projekt i Tidaholm "Att skapa förutsättningar för en bra start i livet barn 0-5 år". Följa utveckling av förvaltningsgemensam struktur och innehåll i förvaltningssamverkan.
- Utveckling av Elevhälsodatabas och datorisering av hälsosamtal åk 4, 7, 8 och gymnasiet åk 1, i samverkan med lokala, regionala och nationella aktörer.
- Pilotstudie på delregional nivå för att bygga struktur för regional samverkan för att stärka Ungas internationella rörlighet, i samverkan med Fyrbodals kommunalförbund och Åmål Europa direktkontor.
- Utveckla projektkontor i samverkan med KEKS-nätverk och tio kommuner samt kulturnämnden för att komplettera det kommunala fritidsutbudet genom mötesplats för ungdomars initiativ och en pilotstudie inom högskoleutbildning för fritidsgårdspersonal.

Ökat arbetsdeltagande

- Sprida erfarenheter från "Mamas Retro" och "Coompanions modell"
- Vidareutveckla och sprida projektet "Mammor som kulturtolkare"
- Utredda förutsättningarna för att samordna och tillgängliggöra självhjälpsgrupper för att främja psykisk hälsa hos unga som står utanför arbetsmarknaden.

Datum 2015-04-15
Diarienummer FHK 2-2015

Åldrande med livskvalitet

- Följa utvecklingen av de fyra projekt som genomförs i Västra Götaland med medel från Statens kulturråd samt sprida erfarenheter till samtliga kommuner och stadsdelar i Västra Götaland. Planering pågår av ett seminarium riktat till kommuner och stadsdelar i Västra Götaland den 6 november, för att sprida erfarenheter och resultat från dessa projekt.
- Kartlägga befintlig verksamhet som främjar fysisk aktivitet för målgruppen äldre i kommuner/stadsdelar i Västra Götaland. Sprida framgångsfaktorer för främjande och förebyggande aktiviteter till minst tio kommuner/stadsdelar i Västra Götaland. Kartläggningen är genomförd och planering av spridning pågår.
- Genomföra en konferens med fokus på aktivt åldrande. Planering av konferens till hösten med fokus åldrande med livskvalitet har påbörjats. I juni och september kommer två konferenser att genomföras där temat åldrande med livskvalitet finns med.
- Komplettera befintlig äldreprofil med ytterligare variabler.
- Sprida filmen Regnbågens sång internt inom Västra Götalandsregionen. Filmen kommer att visas vid två konferenser, en i juni och en i september, målgruppen är kommuner och frivilligsektorn i Västra Götaland. Utskick kommer att ske under våren till politiska nämnder i Västra Götalandsregionen.

Implementering av åtgärdsplan

Implementeringen av åtgärdsplanen ”Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland” förutsätter att det måste finnas fungerande samverkansstrukturer i regionen; det måste finnas en kunskapsutveckling kring mekanismer bakom ojämlikhet i hälsa; det måste finnas ett uppföljningssystem av dels utvecklingen av ojämlikhet i hälsa i regionen och dels av de insatser som görs för att motverka ojämlikhet i hälsa.

1. Befintligt nätverk av aktörer verksamma i Västra Götaland, vars uppdrag på olika sätt handlar om en socialt hållbar utveckling, kommer att utvidgas med fler aktörer och konsolideras.
2. Folkhälsokommittén kommer att stödja konsolideringen av ett forskarnätverk med syfte att utveckla kunskaper om mekanismer bakom ojämlikhet i hälsa.
3. Det befintliga mätsystemet som togs fram 2014, för att följa utvecklingen av ojämlikhet i hälsa i Västra Götaland, kommer att inkorporeras i regionens befintliga statistikdatabas och göras publikt.

Följande insatser genomförs också som en del i implementeringen av åtgärdsplanen:

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15

Diarienummer FHK 2-2015

- Folkhälsochefens samarbete med chefsnätverk, ledningsgrupp, styrgrupp för folkhälsa samt externa nätverk som Västra Götalands samverkansgrupp, kommunalförbunden, folkhälsochefsnätverk, styrgrupp för hälsofrämjande sjukvård och samordningsförbunden.
- Erbjudna processtöd till kommunerna att implementera ”Samling för social hållbarhet – åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland”. Detta ska ske i form av uppdragsutbildning i samverkan med Högskolan Väst, inom ramen för gällande avsiktsförklaring. Utbildningen kommer ge kunskap i verksamhetsutveckling, implementering, teori varvat med praktik.
- Regional Utveckling För Folkhälsa (RUFF), konferens med fokus på regionalt folkhälsoarbete och folkhälsoavtalen med kommuner/stadsdelar.

Goda levnadsvanor

- Fortsatt implementering av Hälsoraketen i kommunerna i Västra Götaland. En arbetsmetod med insatser riktade till barn, föräldrar, förskolor och skolor med syfte att ge barn och unga möjlighet till en hälsosam livsstil och en hälsofrämjande miljö.
- Revidering av det webbaserade beslutsstödet för handlingsprogram mot övervikt och fetma som vänder sig till regionens olika verksamheter samt till politiker, tjänstemän och till skolhälsovården, aktörer inom kommunerna.
- Implementera Hälsonav i Alingsås FaR i samverkansfunktion med tvärprofessionell bemanning mellan hälso- och sjukvården, kommunen och samhällets övriga aktörer.
- Med hjälp av en specialutgåva av tidningen Bamse samtala om hälsa med barn (4-6 år) och vårdnadshavare, på barnvårdscentraler och i tandvården.
- Satsningen på specialutgåvan av Bamse ska följas upp och utvärderas.
- Kartläggning av längd, vikt och livsstil samt den hälsofrämjande potentialen för skolbarn som växer upp i olika områden i Västra Götalandsregionen.
- Sprida erfarenheter från ANDT-verksamhet som folkhälsokommittén medfinansierat till kommuner och idéburen sektor.
- Genomföra en tvådagarskonferens ”Förebygg.nu” i samverkan med flera samarbetspartners.

Kommunikation

En arbetsgrupp, ledd av folkhälsokommitténs sekretariat, har tagit fram en plan för kommunikationsinsatser för enkätundersökningen ”Hälsa på lika villkor?” och genomfört kommunikationsaktiviteter i syfte att bidra till att svarsfrekvensen ska vara minst den samma men gärna högre än vid förra tillfället (2011). Primär målgrupp: Anställda i Västra

Folkhälsokommittén

Datum 2015-04-15

Diarienummer FHK 2-2015

Götalandsregionen och anställda i kommunerna i Västra Götaland.

En arbetsgrupp, ledd av folkhälsokommitténs sekretariat, för Öppna jämförelser Folkhälsa har tagit fram en plan för kommunikationsinsatser i syfte tydliggöra och tillgängliggöra resultatet för Västra Götaland. Arbetet slutfördes 30 januari. Västra Götaland finns med på SKLs webbplats som ett av två exempel på arbeten med Öppna jämförelser Folkhälsa 2014.

En webbstruktur för att synliggöra åtgärderna inom Samling för social hållbarhet håller på att slutföras och kommer att publiceras sista april.

Under 2014 har ett nummer (av fyra per år) av Nyhetsbrev folkhälsa getts ut med syfte att sprida pågående arbeten/uppdrag, synliggöra politiker och tjänstemän som arbetar med folkhälsofrågor.

Twitter har använts löpande för att sprida nyheter, driva trafik till webbplats folkhälsa och för att bygga nätverk men också för att i realtid tillgängliggöra och synliggöra innehållet i konferenser/seminarier och folkhälsokommitténs möten genom att live-twittra.

En ny handlingsplan för klarspråksarbete för nya avdelning folkhälsa har formulerats. Folkhälsokommittén har fått en genomgång av kommunikationskanaler för folkhälsoarbetet och information om klarspråksarbetet med uppmaning om återkoppling, som ett led i arbetet att utveckla klarspråk.

Tjänsteutlåtande
Datum 2015-04-16
Diarienummer FHK42-2015

Västra Götalandsregionen
Avdelning Folkhälsa
Handläggare: Maria Berhe
Telefon: 070-082 45 82
E-post: maria.berhe@vgregion.se

Till folkhälsokommittén

Remiss från Göteborg Stad om handlingsplan för fattiga EU-medborgare

Förslag till beslut

1. Folkhälsokommittén avger svar på remiss ”Förslag till handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen”, i enlighet med upprättat förslag till yttrande.
2. Folkhälsokommittén översänder sitt yttrande till regionstyrelsen
3. Protokollet förklaras under denna punkt omedelbart justerat.

Bakgrund

Regionstyrelsen har remitterat remissen till folkhälsokommittén och kommittén för rättighetsfrågor för yttrande. Svaret har tagits fram i samråd mellan de två kommittéernas avdelningar. Kommittéernas yttrande skall översändas till regionstyrelsen direkt inför deras sammanträde den 5 maj. Remisshandlingar bifogas.

Avdelning Folkhälsa

Elisabeth Ramberg
Avdelningschef

Maria Berhe
Regionutvecklare

Bilagor

1. Remissyttrande från folkhälsokommittén och kommittén för rättighetsfrågor angående ”Förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen”
2. Remiss från Göteborgs Stad ”Förslag handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen” samt bilagan ”Rutiner för hantering av illegala bosättningar i Göteborg”

Beslutet skickas till

- Regionstyrelsen, regionstyrelsen@vgregion.se
- Regionstyrelsen, frida.bjurstrom@vgregion.se

Remissyttrande

Datum 2015-04-16

Diarienummer RS 1039-2015

Vårt diarienummer FHK 42-2015

Regionstyrelsen

Remiss: Förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller i någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen

Sammanfattning

Utifrån uppdragen att skapa förutsättningar för en jämlik hälsa, att systematisera arbetet för mänskliga rättigheter och social hållbarhet i Västra Götaland ställer sig folkhälsokommittén och kommittén för rättighetsfrågor positiva till handlingsplanens syfte och tackar för möjligheten att yttra sig över remissen.

Att skapa förutsättningar för en god hälsa med jämlik tillgång till de mänskliga rättigheterna för de EU-medborgare som lever i socialt och ekonomiskt utsatta situationer är en stor utmaning där kommunerna bär det tyngsta ansvaret. Denna handlingsplan kan förhoppningsvis vara ett stöd i det arbetet. Västra Götalandsregionen måste och vill bidra och samarbeta kring de områden som ligger under vårt uppdrag. Kommittéerna framför här några synpunkter på handlingsplanen och de bifogade rutinernas innehåll.

- Kommittéerna ser positivt på att handlingsplanen bidrar till systematiserandet av kunskap och insatser som möter människor i en särskilt utsatt situation.
- Kommittéerna ser positivt på intentionerna kring samverkan över organisationsgränser och önskar att offentliga aktörer på alla nivåer tillsammans kan ta ett helhetsgrepp om hur vi skapar så goda förutsättningar som möjligt för fortsatt samverkan, gärna inom ramen för överenskommelser med civilsamhället.
- Kommittéerna föreslår att bakgrundsavsnittet om ”konventioner och grundläggande rättigheter inom EU” arbetas om, förtydligas och ges en större tyngd i dokumentet.
- Kommittéerna vill särskilt betona vikten av att utgå från konventionen om barnets rättigheter. Här önskas att kommunerna har ett mer proaktivt förhållningssätt och aktivt erbjuder barn till EU-medborgare i socialt utsatta situationer möjlighet att delta i bl.a. skolundervisning.
- Göteborgs Stad har fattat beslut om ”Riktlinjer för att förebygga avhysningar av hushåll med barn” (Dnr 0983/10). Kommittéerna betonar vikten av att det förhållningssättet som lyfts i dessa riktlinjer omfattar alla barn som vistas i Göteborg enligt principerna om jämlikhet och icke-diskriminering.

- Kommittéerna ser med oro på de generaliserande skrivningar om fattiga EU-medborgare och fattigdomsproblematiken i Europa som återfinns i dokumentet ”Rutiner för hantering av illegala bosättningar i Göteborg” som bifogas handlingsplanen och vill därför uppmuntra Göteborgs Stad att omarbete rutinerna på dessa punkter.
- Kommittéerna vill slutligen betona vikten av att handlingsplanens åtgärder görs konkreta och att ansvaret för respektive åtgärd så långt som möjligt tydliggörs för att säkerställa att de goda intentionerna i handlingsplanen fullt ut får genomslag.

Fördjupande beskrivning

Kunskap och insatser

Kommittéerna ser positivt på systematiserandet av kunskap och insatser som möter människor i en särskilt utsatt situation. Handlingsplanen berör det kommunala uppdraget inom olika verksamheter och kommittéerna ser vikten av att Västra Götalandsregionen bidrar till kommunernas arbete med systematiserad kunskap och gemensamma insatser.

Helhetsgrepp för samverkan

Samverkan med civilsamhället inom detta område är en möjlighet för att kunna erbjuda ett stöd som sträcker sig utöver vad det offentliga kan erbjuda. Sådan samverkan får inte ses som ett sätt att undvika det egna ansvaret vilket handlingsplanen belyser. Här önskar kommittéerna att offentliga aktörer på alla nivåer – överstatligt, statlig, regional och kommunal – kan ta ett helhetsgrepp om hur vi skapar så goda förutsättningar som möjligt för fortsatt samverkan, gärna inom ramen för överenskommelser.

Konventioner och grundläggande rättigheter

Kommittéerna föreslår att bakgrundsavsnittet om ”konventioner och grundläggande rättigheter inom EU” arbetas om, förtydligas och ges en större tyngd i dokumentet. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är en politisk deklaration och kan ses som ett ramverk, men övriga FN konventioner som Sverige undertecknat och ratificerat är juridiskt bindande. Däribland konventionen om barnets rättigheter och konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som här är särskilt relevanta att lyfta. I Wienkonventionen om traktaträtten, artikel 27 om intern rätt och traktaters efterlevnad fastställs att ”En part kan ej åberopa bestämmelser i sin interna rätt för att rättfärdiga sin underlåtenhet att fullgöra en traktat” i enlighet med detta är det viktigt att alla tolkningar av svensk lagstiftning görs med utgångspunkt i det som fastställs i konventionstext.

Rätten till utbildning och bostad

Kommittéerna är positiva till att barn och ungas rättigheter särskilt belyses i handlingsplanen i enlighet med barnrätten och eftersom tidiga och främjande insatser är viktiga förutsättningar för framtida hälsoutfall. Handlingsplanen betonar vikten av att barnkonventionen efterlevs och att rätten till utbildning specifikt lyfts. Kommittéerna vill här särskilt betona vikten av att kommunerna har ett mer proaktivt förhållningssätt och aktivt erbjuder barn som upptäcks rimliga förutsättningar att delta i skolundervisning.

I konventionen om barnets rättigheter, samt genomgående i samtliga FN:s kärnkonventioner, betonas människors jämlika rättigheter. I barnkonventionens

Artikel 2 står att ”1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt. 2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Göteborgs Stad har fattat beslut om ”Riktlinjer för att förebygga avhysningar av hushåll med barn” (dnr 0983/10). Kommittéerna betonar vikten av att det förhållningssättet som lyfts i dessa riktlinjer omfattar alla barn som vistas i Göteborg enligt principerna om jämlikhet och icke-diskriminering. Handlingsplanen är på flera punkter betydligt vagare och otydligare i sina ställningstaganden för barnets rättigheter.

Vård för EU-medborgare

I handlingsplanen finns ett stycke som beskriver hur kommunerna kan agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård. Därför bifogas här svaret från hälso- och sjukvårdsutskottet (2014-10-08 dnr RS 60:2014) på en skrivelse från räddningsmissionen där Västra Götalandsregionens hantering av vård för EU-medborgare förtydligas. Sammanfattningen lyder:

”Lag 2013:407 om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd omfattar utlänningar som visats i Sverige utan stöd av myndighetsbeslut eller författning, det vill säga personer som håller sig undan verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning och personer som befinner sig i Sverige utan att ha ansökt om nödvändiga tillstånd för att visats här. Lagen omfattar däremot inte personer vars vistelse i Sverige är avsedd att vara tillfällig.

EU-medborgare omfattas av förordning (EG) 883/2004, som ger rätt till nödvändig vård vid tillfällig vistelse i Sverige. Under förutsättning att ett giltigt EU-kort kan uppvisas betalar patienten samma vårdavgift som bosatta inom landstinget. I annat fall kan vårdgivaren begära att patienten kontant eller mot faktura betalar hela beloppet för vården enligt riksavtalet, det vill säga patienten är självbetalande. Rätten till nödvändig vård gäller oavsett uppehållstillstånd eller inte.

Mot bakgrund av Göteborgs räddningsmissions skrivelse, förtydligas att Västra Götalandsregionen följer de befintliga regelverk som beskrivs enligt ovan. Dessutom erbjuds EU-medborgare utan EU-kort och eventuell sjukförsäkring i hemlandet omedelbar vård enligt HSL, även om betalningsförmåga saknas.”

Kommentarer till bilagan ”Rutiner för hantering av illegala bosättningar i Göteborg”

Generaliserande skrivningar

Kommittéerna ser med oro på de generaliserande skrivningar om fattiga EU-medborgare som återfinns i dokumentet ”Rutiner för hantering av illegala bosättningar i Göteborg” som bifogas handlingsplanen. I handlingsplanen uppmuntras också övriga kommuner i Göteborgsregionen att ta fram liknande rutiner (s.20). Kommittéerna vill uppmuntra Göteborgs Stad att omarbete dessa rutiner så att de genomsyras av principer om värdighet, jämlikhet och icke-diskriminering i enlighet med internationella konventioner.

Hantering av en global fattigdomsproblematik

På flera ställen i rutinerna betonas också att kommunen inte kan ta hand ”om alla”. Till exempel på s.29 ”Göteborgs Stad kan inte lösa en global fattigdomsproblematik, det finns miljoner mycket fattiga människor i Europa. Om vi låter vissa bosätta sig och inte andra, kommer det i förlängningen att hota förtroendet för rättssamhället”. Kommittéerna vill här särskilt påpeka att EU-direktivet om fri rörlighet omfattar alla EU-medborgare. Den brittiske ekonomen Phillip Legrain varnar till exempel för vad som kan hända om ledande opinionsbildare börjar legitimera falska motsättningar. ”Ytterst kan man ha nått en brytpunkt när en majoritet i opinionen väger över mot främlingsfientliga åsikter”. Kommittéerna vill därför uppmuntra Göteborgs Stad att omarbete rutinerna också på dessa punkter.

Vikten av tydliga åtgärder med tydligt ansvar

Kommitéerna vill slutligen betona vikten av att handlingsplanens åtgärder görs så konkreta som möjligt och att ansvaret för respektive åtgärd så lång som möjligt tydliggörs för att säkerställa att de goda intentionerna i handlingsplanen fullt ut får genomslag.

Folkhälsokommittén

Gunnel Adler
Ordförande

Elisabeth Rahmberg
Folkhälsochef

Från: Diarium Vänersborg Regionenshus
Ämne: VB: Samordningsansvar för fattiga EU-medborgare i Göteborg samt handlingsplan för EU-medborgare
Bifogade filer: MWAG9UYDMS.doc; MWAG9UQBDS.pdf; MWAG9UFE6W.doc; MWAG9UYDRR.doc; MWAG9UYDXV.pdf

VÄSTRA GÖTALANDEREGIONEN Vänersborg	
Inkom	2015 -03- 26
Dnr	RS 1039-2015

Från: Maria Wannerskog [mailto:maria.wannerskog@socialresurs.goteborg.se]
Skickat: den 26 mars 2015 11:59
Till: Info_post; info@raddningsmissionen.se; info@stadsmissionen.org; info@brackediakoni.se; lillabommen@fralsningsarmen.se; registrator.vast@polisen.se; kronofogdemyndigheten@kronofogden.se
Kopia: Teresa Woodall; Lars Lilled
Ämne: Samordningsansvar för fattiga EU-medborgare i Göteborg samt handlingsplan för EU-medborgare

Hej - översänder detta på remiss. Vid frågor vg kontakta Teresa Woodall 031-367 94 15 eller Lars Lilled, 031 - 367 90 31. MVH Maria Wannerskog, 031-367 90 01

Ärenderubrik: Samordningsansvar för fattiga EU-medborgare i Göteborg samt handlingsplan för EU-medborgare

0331/14: PU Protokollsutdrag 2015-03-25 § 91 Förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner (20 min) - omedelbar justering

Protokollsutdrag 2015-03-25 §91.doc (70 KB)
(See attached file: MWAG9UYDMS.doc)

AVD
HANDLÄGGARE Frída Björström
KOPIOR

0331/14: TU Förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner - Remissversion

07B_Forslag_till_Handlingsplan_for_kommunala_insatser_som_ror_EU_medborgare_i_socialt_och_ekonomiskt_utsatta_situationer.pdf (1177 KB)
(See attached file: MWAG9UQBDS.pdf)

07A_TU_Forslag_till_Handlingsplan_for_kommunala_insatser_som_ror_EU_medborgare_i_socialt_och_ekonomiskt_utsatta_situationer_som_tillfalligt_vistas_i_Goteborg_eller_i_nagon_av_Goteborgsregionens_kommuner.doc (63 KB)
(See attached file: MWAG9UFE6W.doc)

0331/14: Yttrande 2015-03-25 § 91 förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner

Bilaga_1_till_protokollet_Yttrande_2015_03_25_paragraf_91_Plan_EU_medborgare.doc (24 KB)
(See attached file: MWAG9UYDRR.doc)

0331/14: Följebrev - remiss plan för EU-medborgare dnr 0331/14

Följebrev - remiss plan för EU-medborgare dnr 0331/14.pdf (83 KB)

(See attached file: MWAG9UYDXV.pdf)-----

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

2015-03-25
Dnr 0331/14

Följebrev avseende remiss

Begäran om yttrande avseende; Förslag på Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner.

I juni 2014 beslutades i kommunstyrelsen att ge Social resursnämnd i uppdrag att ta fram en handlingsplan för arbetet med EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg.

EU-medborgare som vistas i Göteborg utifrån EU:s rörlighetsdirektiv rör sig ofta geografiskt i regionen, därför har ett förslag tagits fram på handlingsplan i samarbete med Göteborgsregionen, GR.

Under hösten och vintern 2014-15 har ett förslag arbetats fram. Förslaget utgår från frågor prioriterade av stadens nämnder och förvaltningar.

Social resursnämnd har 2015-03-25 godkänt Förslag på Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner. Innan handlingsplanen översänds till kommunstyrelsen för ett slutgiltigt antagande har Social resursnämnd beslutat att den ska gå ut på en remissrunda för att behandlas i nämnder och styrelser. Då samverkan i arbetet även sker i samarbete med myndigheter och idéburna organisationer kommer även en remissrunda att innefatta berörda verksamheter.

Förslaget utsänds härmed på remiss och svar önskas inkommet senast **2015-04-30**.

Svaret skickas till socialresurs@socialresurs.goteborg.se med hänvisning till dnr 0331/14.

Social resursförvaltning

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör

Remissen sänds till:

Stadsdelsnämnden Angered
Stadsdelsnämnden Askim – Frölunda – Högsbo
Stadsdelsnämnden Centrum
Stadsdelsnämnden Lundby
Stadsdelsnämnden Majorna – Linné
Stadsdelsnämnden Norra Hisingen
Stadsdelsnämnden Västra Göteborg
Stadsdelsnämnden Västra Hisingen
Stadsdelsnämnden Östra Göteborg
Stadsdelsnämnden Örgryte – Härlanda
Utbildningsnämnden
Park- och naturnämnden
Fastighetsnämnden
Miljönämnden
Lokalförvaltningsnämnden
Stadshus AB
Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet
Trafiknämnden
Parkeringsbolaget
Räddningstjänsten Storgöteborg
Polismyndigheten Väst
Västra Götalandsregionen
Kronofogdemyndigheten Göteborg
Bräcke Diakoni
Frälsningsarmén Göteborg
Göteborgs kyrkliga Stadsmission
Göteborgs Räddningsmission

§ 91, Diarienummer 0331/14

Förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner (20 min) - omedelbar justering

Social resursförvaltning har 2015-03-05 upprättat ett tjänsteutlåtande i rubricerat ärende.

Johan Fält (M) låter för M, och FP anteckna ett yttrande enligt bilaga 1 till protokollet.

Ordförande Marina Johansson (S) ställer sig tillsammans med MP och V bakom del 2 i yttrandet.

Social resursnämnd beslutar:

att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att skicka förslag till plan till berörda nämnder, andra myndigheter och idéburen sektor på remiss,

att återkomma till nämnden när svaret kommit in med ett slutligt förslag, samt

att förklara paragrafen för omedelbart justerad.

Vid protokollet

Maria Wannerskog

Justeringsdatum: 2015-03-25

Ordförande

Marina Johansson

Justerare

Kristina Bergman Alme

Göteborgs Stad
Social resursförvaltning

Göteborgsregionens
kommunalförbund

FÖRSLAG TILL

Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som vistas tillfälligt i Göteborg eller i någon av de övriga kommunerna i Göteborgsregionen

---

2015-03-17

Innehåll	
Inledning	- 4 -
Syfte	- 6 -
Arbetsformer.....	- 6 -
Begrepp.....	- 6 -
EU-medborgare.....	- 6 -
Vad innebär det att vara unionsmedborgare?	- 7 -
Länder inom EU/EES	- 7 -
Tredjelandsmedborgare.....	- 7 -
”Papperslös”	- 8 -
EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer	- 8 -
Situation	- 8 -
Regelverk.....	- 10 -
Den fria rörligheten och uppehållsrätten	- 10 -
Kommunallagen 1991:900	- 10 -
Lag om vissa kommunala befogenheter 2009:47	- 11 -
Socialförsäkringssystem.....	- 11 -
Socialtjänstlagen 2001:453	- 11 -
Rätten till sjukvård	- 12 -
Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster	- 13 -
Lokala ordningsföreskrifter och tiggeri.....	- 13 -
Miljölagstiftning	- 13 -
Särskild handräckning	- 14 -
Rätten till skola	- 14 -
Utlänningslagen 2005:716	- 14 -
Konventioner och grundläggande rättigheter inom EU.....	- 15 -
Konventioner om mänskliga rättigheter.....	- 15 -
Konventionen om barnets rättigheter.....	- 15 -
De grundläggande rättigheterna inom EU.....	- 16 -
Aktörer	- 16 -
Kommunala aktörer	- 16 -
Övriga offentliga aktörer.....	- 16 -

Övriga aktörer	- 16 -
Handlingsplan för prioriterade frågor.....	- 18 -
Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?	- 18 -
Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?	- 19 -
Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?	- 20 -
Hur bör kommunerna bedöma barns situation?	- 21 -
Hur bör kommunerna se på barns rätt till skola?	- 22 -
Hur kan kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård, tandvård och medicin?	- 22 -
Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt.....	- 23 -
Kan det finnas risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?	- 23 -
Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?	- 24 -
Referenser.....	- 25 -
Trycksaker	- 25 -
Internet	- 25 -
Bilagor	- 26 -

Inledning

Handlingsplanen är framtagen på uppdrag av kommunstyrelsen i Göteborgs Stad och förbundsstyrelsen i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Bakgrunden är att kommunerna upplever en osäkerhet i hur de ska agera i vissa frågor som rör insatser till EU-medborgare som vistas tillfälligt i kommunerna för att få möjlighet till försörjning. De berörda personerna befinner sig i en social och ekonomisk utsatthet med fattigdom, hemlöshet och ofta med erfarenheter av diskriminering i sina hemländer.

Handlingsplanen ska ge vägledning och stöd till kommunerna. Den utgår från frågor som kommunerna bedömer vara prioriterade. Handlingsplanen uttrycker förslag på förhållningssätt och handlingsvägar så att Göteborgs Stad och Göteborgsregionens övriga kommuner kan agera på ett likartat sätt.

Arbetet med handlingsplanen är komplext. Frågorna rör vid regelverk som Sverige tillämpar, men det finns vissa gråzoner. De frågor som handlingsplanen behandlar befinner sig mitt i en samhällelig rörelse. Det sker en levande dialog på alla nivåer om hur Sverige ska förhålla sig till situationen och där regelverken i vissa delar ifrågasätts. En nationell samordnare har tillsatts.

Frågan handlar inte heller bara om regelverk utan också om konventioner. Den värdegrund som handlingsplanen utgår från är att all verksamhet som bedrivs i Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna ska utgå från alla människors lika värde och rättigheter. Grundläggande är de konventioner Sverige anslutit sig till som FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna, barnkonventionen, FN:s konventioner för kvinnors rättigheter och om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.¹

I handlingsplanen har vissa rättigheter för gruppen ”papperslösa” tagits i beaktande. Lagstiftaren har särskilt uttalat sig för denna grupp och erkänt rätten till sjukvård och skolgång. EU-medborgare inbegrips inte i begreppet ”papperslösa” och omfattas därmed inte av den aktuella lagstiftningen.

Handlingsplanen rör insatser i 13 kommuner och möjligheter till samverkan kommunerna emellan har tagits tillvara.

Planen är uppdelad i två delar. Del 1 är avsedd att ge en bakgrund och en viss kunskapsgrund och del 2 ger förslag på handlingsvägar och förhållningssätt i prioriterade frågor.

Handlingsplanen bör följas upp ett år efter verkställighet.

---

¹ Förslag till budget 2015 och flerårsplaner 2016–2017 för Göteborgs Stad

DEL 1: BAKGRUND

Handlingsplanen är framtagen på uppdrag av kommunstyrelsen i Göteborgs Stad samt förbundsstyrelsen vid Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Handlingsplanen riktar sig till Göteborgs Stad och till de övriga GR-kommunerna som är Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Lerum, Lilla Edet, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö.

När arbetet med handlingsplanen påbörjades var planeringen att Göteborgs Stads och GR:s arbete skulle följa Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) arbete med en nationell handlingsplan. Efter hand stod det klart att SKL framför allt kommer att göra en genomgång av det juridiska läget och inte lämna några rekommendationer. Uppdraget för den nationella samordnare som tillsattes i februari 2015 är framför allt att bidra till förbättrad samverkan mellan aktörer som möter socialt utsatta EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige.

Syfte

Handlingsplanen har det övergripande syftet att identifiera förhållningssätt och handlingsvägar i sådana frågor där Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna upplever ett behov av vägledning.

I ett individperspektiv har handlingsplanen som syfte att stärka likabehandlingen och att motverka risken för utsatthet när man som EU-medborgare befinner sig i Göteborg eller någon av de övriga GR-kommunerna.

På en strukturell nivå är avsikten att handlingsplanen ska ha en betydelse för samarbetet kommunerna emellan och i samspelet med nationella aktörer.

Arbetsformer

Arbetet med handlingsplanen har pågått under perioden oktober 2014 till mars 2015.

Efter presentation i Social resursnämnd samt förbundsstyrelsen i GR i mars skickas handlingsplanen ut på remiss till berörda nämnder, kommuner, styrelser och organisationer.

Begrepp

I avsnittet förklaras ett antal begrepp som används i handlingsplanen samt även begrepp som ger en förståelse för området .

EU-medborgare

Som medborgare i ett EU-land är man samtidigt unionsmedborgare, även kallat EU-medborgare. Unionsmedborgarskapet ersätter inte det nationella medborgarskapet utan handlar istället om att medborgaren får vissa rättigheter kopplade till EU.² Det kan ses som att unionsmedborgarskapet kompletterar det nationella medborgarskapet.³ Det bör uppmärksammas att svenska medborgare även är EU-medborgare.

---

² <http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Dina-rattigheter-i-EU/EU-medborgarskap/>

³ Europeiska kommissionen, 2010, sid 4

Vad innebär det att vara unionsmedborgare?

Som unionsmedborgare har man ett antal rättigheter, exempelvis

- Rätten att röra sig fritt inom unionen och att bosätta sig var som helst inom dess territorium
- Rätten att rösta och att kandidera i val till Europaparlamentet och i kommunala val i det EU-land där man är bosatt, även om man inte är medborgare i det landet
- Rätten att skyddas av varje EU-lands diplomatiska eller konsulära myndigheter på ett tredjelandets territorium (ett land utanför EU) där det egna EU-landet inte är representerat
- Rätten att göra framställningar till Europaparlamentet, vända sig till ombudsmannen och skriva till alla EU:s institutioner och organ⁴

Länder inom EU/EES

EU har i dag 28 medlemsländer. Ett av medlemsländerna är Sverige, som gick med 1995. De nyaste medlemsländerna är Kroatien som gick med 2013, samt Bulgarien och Rumänien som gick med 2007. Grunden till dagens EU bildades 1952, då med bara sex medlemsländer.

Följande länder är medlemmar i EU: Belgien, Bulgarien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Kroatien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike.⁵ När det gäller den fria rörligheten kan EU-medborgare utöva rätten att röra sig och uppehålla sig i vilket EU-land som helst. Här ingår Azorerna, Madeira, Åland, Kanarieöarna, Ceuta och Melilla och de franska utomeuropeiska departementen samt Gibraltar. Däremot omfattas inte Kanalöarna, Isle of Man, Färöarna och de utomeuropeiska länderna och territorierna.

Rätten kan också utövas på Island, i Liechtenstein och i Norge, eftersom de länderna deltar i Europeiska kommissionens samarbetsområde (EES). Medborgare i dessa länder har på samma sätt rätt att fritt röra sig och uppehålla sig i EU. Direktivet gäller inte i förhållande till Schweiz, dock finns rättigheter enligt avtal mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer, men de är mer begränsade än de rättigheter som direktivet ger.⁶ Ytterligare information om den fria rörligheten behandlas i avsnittet om regelverk.

Som begrepp används ofta CEE-länderna, som är benämningen på de länder som tidigare ingick i östblocket, de länder som tidigare tillhörde Jugoslavien samt de tre baltiska länderna, Estland, Lettland och Litauen. Många av de EU-medborgare som är mobila i syfte att söka försörjning kommer från dessa länder.

Tredjelandssmedborgare

I gruppen som nyttjar den fria rörligheten inom EU ingår även så kallade tredjelandssmedborgare, det vill säga personer som är medborgare i ett land utanför EU/EES och som ses som varaktigt bosatta i ett EU-land. Personer som har bott i minst fem år i ett EU-land med uppehållstillstånd kan ansöka om att få status som varaktigt bosatt i det landet.

⁴ Europeiska kommissionen, 2010, sid 4

⁵ <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Medlemskap-och-historik/EU-har-28-medlemslander/>

⁶ Europeiska kommissionen, 2010, sid 9

Den som får status som varaktigt bosatt får ett särskilt EG-uppehållstillstånd som innebär att personen har vissa rättigheter som liknar de som en EU-medborgare har.⁷ Tredjelandsmedborgare har inte automatiskt rätt att bosätta sig och arbeta i något av EU:s medlemsländer. Generellt måste tredjelandsmedborgare med uppehållstillstånd i ett medlemsland ansöka om nytt uppehållstillstånd och eventuellt arbetstillstånd enligt nationella regler om han eller hon flyttar till ett annat medlemsland.⁸

"Papperslös"

I Sverige lever människor, som inte är EU-medborgare, utan tillstånd. De benämns "papperslösa" eller "irreguljära migranter". Begreppet har betydelse exempelvis för tillämpningen av hälso- och sjukvårdslagen och skollagen.

Det finns olika skäl till att människor lever "papperslöst" i Sverige och det finns olika vägar som leder till situationen. En del har fått avslag på sin asylansökan, andra har haft ett giltigt visum men där giltighetstiden gått ut. Ytterligare andra kan ha smugglats in över Sveriges gränser. Det kan också vara barn som fötts i Sverige, av "papperslösa" föräldrar.⁹

EU-medborgare inbegrips inte i begreppet "papperslösa" och omfattas därmed inte av den aktuella lagstiftningen.

EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer

Handlingsplanen avser personer som är EU-medborgare eller tredjelandsmedborgare utan försörjning, arbete eller bostad i Sverige och som är socialt och ekonomiskt utsatta samt vistas i Göteborg eller i någon av de övriga GR-kommunerna utan att inneha uppehållsrätt och uppehållstillstånd.

Det är sällan okomplicerat att avgöra om en EU-medborgare har uppehållsrätt eller inte. Varje myndighet eller kommunal förvaltning har att självständigt avgöra den frågan. Det är avgörande när kommunen står inför frågor där kommunens insatser kan komma ifråga för att kunna avhjälpa en social eller ekonomisk bristsituation för en EU-medborgare. Det behövs ingen registrering av uppehållsrätten hos Migrationsverket eller någon annan myndighet.

Situation

Göteborgs Stad har sedan år 2006 uppmärksammat att antalet socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare ökat, framför allt i gatumiljön. Stadens fältarbetare gjorde den första kartläggningen år 2006. Då uppmärksammade de ett tiotal personer som försörjde sig i gatumiljö. En uppföljning gjordes året efter, vilken visade att antalet hade stigit något. Under åren har antalet personer i gatumiljön ökat, och under år 2012 genomfördes intervjuer med ett hundratal personer som försörjde sig i gatumiljö.

Antalet EU-medborgare som befinner sig i Göteborg och i någon av de andra GR-kommunerna vid ett givet tillfälle är svårt att definiera. Vi vet att gruppen är rörlig och att antalet som har kontakt med de insatser kommunen har inte ger en totalbild. Eftersom ingen registrering sker, vet vi inte heller om samma person gör besök i flera verksamheter eller tar del av flera av insatserna.

⁷ <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt.html>

⁸ <http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/Schengen-och-fri-rorlighet-for-personer/>

⁹ <http://www.redcross.se/papperslosa>

Sedan år 2013 har Göteborgs Stad aktivt arbetat tillsammans med organisationer inom den idéburna sektorn för att, på humanitär grund, erbjuda insatser till EU-medborgare som tillfälligt vistas i Göteborg. Som en redovisning kan nämnas att under ett år¹⁰ har nästan 600 unika personer sovit inne på det nattboende som Göteborgs Stad finansierar och staden har haft cirka ett 60-tal illegala bosättningar, d.v.s. platser där man campat illegalt. På platserna har det vistats mellan 3-120 personer.

Kranskommunerna bedömer att det inte sällan är så att personerna bor i Göteborg men vistas i andra kommuner dagtid för att söka sin försörjning. En kartläggning i GR-kommunerna genomfördes inför vintern 2014 med frågeställningar som exempelvis ”Bedömer ni att det kan finnas behov av särskild inkvartering under vintern?” och ”Går det att uppskatta det ungefärliga antalet personer som kan ha ett sådant behov?”. Kartläggningen visar bland annat att det i kranskommunerna handlar om ett uppskattat behov av boendeplatser för högst ett tiotal personer per kommun. Kommunerna bedömer att det finns möjligheter att kunna lösa akuta behov av boende, ofta i samarbete med frivilligorganisationer och främst i avvaktan på hemresa.

Många, men inte alla, av de EU-medborgare som kommunerna ser försörja sig i gatumiljö är romer. Romer är EU:s största etniska minoritet. År 2013 förnyade större institutioner inom EU sin politiska vilja och lanserade initiativ för att bekämpa den utestängning och diskriminering som sker gentemot romer.¹¹ De flesta länder inom EU har en nationell strategi för integration och en nationell handlingsplan, dock skiftar det hur länderna går framåt med implementeringen av strategierna.¹² Sverige har en strategi som sträcker sig under åren 2012-2032. Den tjugoåriga strategin görs inom ramen för den minoritetspolitiska strategin och ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken och ska säkerställa romers mänskliga rättigheter i Sverige.

Målgruppen är framför allt de romer som är bofasta i Sverige och även de befinner sig i ett socialt och ekonomiskt utanförskap och är utsatta för diskriminering.¹³ Inom strategin utsågs av regeringen fem pilotkommuner, varav Göteborgs Stad är en. Pilotverksamheten pågår under åren 2012-2015 och tanken är att ta fram goda exempel på hållbara strukturella förändringar som ska spridas över landet.¹⁴ Det bör nämnas att strategin och pilotverksamheter riktar sig mot de romer som är bofasta i Sverige och har uppehållsrätt.

I den nationella hemlöshetsplanen nämns EU-medborgare som en ny utmaning för de sociala myndigheterna.¹⁵ I rapporten konstateras att det är svårt att få en uppfattning om hur många hemlösa EU/EES medborgare som befinner sig i Sverige. Hemlöshetssamordnaren anser att både omfattningen av och situationen för dessa människor, samt förslag till förbättringar för gruppen, är något som behöver utredas vidare.¹⁶

---

¹⁰ Perioden nov 2013-nov 2014

¹¹ FRA, European Agency for fundamental rights, 2014, sid 169

¹² FRA, European Agency for fundamental rights, 2014, sid 170

¹³ Regeringens skrivelse 2011/12:56, En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032

¹⁴ Arbetsmarknadsdepartementet, Pressmeddelande 20 april 2012

¹⁵ Regeringskansliet, 2014, sid 24

¹⁶ Regeringskansliet, 2014, sid 25

Regelverk

Här görs några sammanfattande beskrivningar från aktuella regelverk som en grund för de områden som tas upp i handlingsplanen.

Den fria rörligheten och uppehållsrätten

Alla EU-länder omfattas av reglerna om fri rörlighet. Den fria rörligheten är en grundprincip inom EU. EU-medborgare har rätt att röra sig, bo, studera, arbeta och etablera sig samt tillhandahålla tjänster i medlemsstaterna. För vistelse i högst tre månader ställs inga andra krav än att personen kan identifiera sig med giltigt pass eller annan id-handling.

För att få uppehållsrätt under längre tid än tre månader ska personen antingen vara anställd, egenföretagare, arbetssökande med verklig möjlighet att få anställning, studerande med heltäckande sjukförsäkring och tillräckliga tillgångar för sig själv och sina familjemedlemmars försörjning eller enbart vistas i den mottagande medlemsstaten men ha en heltäckande sjukförsäkring och tillräckliga tillgångar för sig och sina familjemedlemmars försörjning.¹⁷ Direktivet om fri rörlighet för EU-medborgare omfattar inte bara EU-medborgare utan även deras familjemedlemmar, som inte behöver vara medborgare i ett EU-land.¹⁸

Den lagstiftning som rör EU-medborgare som vistas i Sverige gör skillnad i rättigheter mellan den som har uppehållsrätt och den som inte uppfyller kraven för uppehållsrätt. En person med anställning och lön har uppehållsrätt oavsett om det går att försörja sig på lönen eller inte. Det avgörande är om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden.¹⁹

Tanken med den fria rörligheten är att det ska vara enkelt för EU-medborgare att arbeta i alla länder inom EU. En kartläggning visar att det finns hinder för den fria rörligheten för EU-medborgare i Sverige. Konsekvenserna av att inte ha ett personnummer konstateras vara det i särklass största problemet. Många funktioner och tjänster är kopplade till personnummer, det är svårt för personer utan personnummer att etablera sig i Sverige.²⁰

Kommunallagen 1991:900

I kommunallagen regleras kommunernas och landstingens befogenheter, vad kommunerna och landstingen kan göra. Medlem av en kommun är den som är folkbokförd i kommunen, äger fast egendom i kommunen eller ska betala kommunalskatt där.²¹

I 2 kap. 1 § kommunallagen anges att kommuner och landsting själva får ta hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte enbart ska handhas av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan.²² Utifrån insatser till EU-medborgare har detta prövats i Förvaltningsrätten.²³ En kommuns beslut om att bevilja medel till stöd för EU-migranter överklagades. Förvaltningsrätten avslag överklagandet, med hänvisning till ovanstående

¹⁷ Regeringskansliets rättsdatabaser, Utlänningslagen 2005:716

¹⁸ Europeiska kommissionen, 2010, sid 7

¹⁹ Socialstyrelsen, 2014, sid 11

²⁰ Kommerskollegium, 2013:8

²¹ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19910900.htm>

²² Regeringskansliets rättsdatabaser, Kommunallagen, senast ändrad 2014-11-28.

²³ Förvaltningsrätten i Linköping, dom 140609, mål nr 611-14

paragraf och utifrån bedömningen att de EU-migranter som befinner sig inom berörd kommuns kommungränser är en angelägenhet för kommunen.

Förvaltningsrätten anser också att socialtjänstlagens 2 kap. 1 § förstärker detta utifrån att det där framgår att den kommun där den enskilda vistas i huvudsak ansvarar för stöd och hjälp till den enskilda. En förvaltningsrätts dom är inte prejudicerande. Domen kan ändå utgöra ett underlag för kommuner som planerar insatser för målgruppen.

Lag om vissa kommunala befogenheter 2009:47

Befogenhetslagen reglerar vilka befogenheter en kommun har utöver kommunallagen. I befogenhetslagen anges bland annat kommuners befogenheter till bistånd i andra länder. Kommuner och landsting får enbart lämna bistånd i form av utrustning, rådgivning, utbildning eller på annat sätt till ett land som får svenskt statligt bistånd. Till länder som inte får svenskt statligt bistånd kan kommunerna lämna utrustning som kommuner och landsting inte längre behöver inklusive medel för att transportera och ställa i ordning utrustningen. Det är också möjligt att besöka hemländerna för att skaffa sig kunskap om medborgarnas situation och lämna information om den egna kommunen, vilket ses som ett led i utvecklingen av den egna kommunens arbete och därmed ligger inom den kommunala kompetensen. Många kommuner väljer att ha vänorter i andra länder.²⁴

Socialförsäkringssystem

Många av de frågor som uppkommer kring mottagande av EU-medborgare handlar om socialförsäkringssystemet, vilket även omfattar hälso- och sjukvård. Det finns EU-regler som fastställer om det är hemlandets eller det nya landets socialförsäkringssystem som ska ansvara för en EU-medborgare som flyttar inom unionen, det vill säga vilket lands lag som är tillämplig för att bedöma om personen kan få hälso- och sjukvård eller inte. Vilket lands socialförsäkringssystem personer ska omfattas av är beroende av var en person arbetar, eller var en person som inte arbetar enligt lagen anses bosatt.

Kortfattat kan man säga att personer som arbetar omfattas normalt sett av socialförsäkringssystem i landet där de arbetar. Personer som inte arbetar omfattas av lagstiftning i det medlemsland där de är bosatta. I EU:s samordningsregler för socialförsäkring finns en EU-rättslig definition för vem som ska anses vara bosatt.²⁵

Socialtjänstlagen 2001:453

Socialtjänstlagen har inte genomgått några förändringar med anledning av Sveriges EU-medlemskap.

EU-rättens princip om likabehandling innebär att en EU/EES-medborgare som bedöms ha uppehållsrätt i Sverige har rätt till socialt bistånd och andra sociala förmåner på samma villkor som svenska medborgare.²⁶

Socialtjänsten har också ett särskilt ansvar för barn, därför måste i en bedömning av en ansökan alltid beaktas om det finns barn i familjen. Detta utifrån bedömningen av ”barnets bästa”. Ansvaret innefattar bland annat att genom den uppsökande verksamheten försäkra sig

²⁴ <http://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20090047.pdf>

²⁵ Kommerskollegium, 2013, sid 9

²⁶ Socialstyrelsen, 2014, sid 7

om att barn inte far illa. Om det finns en oro för att barn riskerar att fara illa är socialtjänsten skyldig att agera.²⁷

Kommunens yttersta ansvar innebär att de som vistas där får den akuta hjälp och det stöd de behöver. I motiven betonas skyldigheten att hjälpa den enskilde när han har svårt att finna vägarna till den hjälp och service som samhället kan ge. Det gäller, framhålls det, grupper av hjälpbehövande som på grund av sin utsatta situation ibland saknar tillräcklig initiativkraft för att nå rätt i det komplicerade samhället.²⁸ Kommunens yttersta ansvar gäller alla som vistas i kommunen. Det finns således inga krav på att personen ska vara bosatt där. Bistånd till personer som inte har sitt bo och hemvist i kommunen kan begränsas till de akuta behoven, så kallat nödbistånd. Det nödbistånd som kan bli aktuellt innefattar exempelvis mat och logi. Särskilt om det finns barn i hushållet ökar socialtjänstens ansvar att undanröja nöd.

Ofta uppkommer frågan under hur lång tid sådant nödbistånd kan utges. Socialtjänstlagen innehåller inte några tidsmässiga begränsningar för vad som avses med akut. Å andra sidan kan en person avvisas från landet ”om han eller hon visar sig utgöra *en orimlig belastning* för biståndssystemet” enligt socialtjänstlagen.²⁹ Vad som är orimlig belastning är inte utrett.

En fråga som behöver utredas är huruvida personen har uppehållsrätt i landet. I och med att det inte längre krävs någon registrering av sådan uppehållsrätt måste socialtjänsten göra ett självständigt ställningstagande i frågan. Om utredningen visar att personen i fråga har uppehållsrätt är det likabehandlig som gäller.

Rätten till sjukvård

Rätten till nödvändig vård i andra EU/EES- länder regleras i förordning (EEG) 883/2004³⁰. Personer som är försäkrade enligt dessa regler ska kunna intyga sin rätt till vård i Sverige till vanliga patientavgifter genom att visa upp det Europeiska sjukförsäkringskortet (EU-kortet, även kallat blåkortet), provisoriskt intyg om innehav av EU-kort eller annat intyg som ger rätt till vård i Sverige.

Rätten innebär att de försäkrade ska kunna vistas här den tid de har planerat och ska inte behöva återvända till sitt hemland på grund av medicinska skäl. Med nödvändig vård menas även vård som orsakas av kronisk sjukdom, provtagningar, medicinska kontroller, förebyggande mödra- och barnvård samt förlossning. Om vården kan vänta tills patienten kommer tillbaka till sitt hemland betraktas den inte som nödvändig. Behandlande läkare avgör i det enskilda fallet vad som anses vara nödvändig vård.³¹

Patient som är berättigad till nödvändig vård, betalar till landstinget samma vårdavgifter som personer som är bosatta i Sverige.³² Om det uppstår en osäkerhet i om den vårdsökande är berättigad till nödvändig vård till vanlig patientavgift, om till exempel EU-kortet eller det provisoriska intyget saknas eller är ogiltigt, kan landstinget begära att personen kontant eller

---

²⁷ SKL, 2014, sid 4

²⁸ Sveriges Riksdag, prop 1979/80: 1 Del A, sid 144

²⁹ Svensk författningssamling, Socialtjänstlagen 2001:453

³⁰ Europaparlamentets och rådet förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april om samordningen av de sociala trygghetssystemen.

³¹ SKL, 2013, sid 5-6

³² SKL, 2013, sid 7

mot faktura betalar hela beloppet för vården. I den situationen bör också den vårdsökande underrättas om möjligheten att få ersättning för sina utlägg i hemlandet.³³

Sammanfattningsvis kan sägas att när det gäller sjukvård har EU-medborgare rätt att få nödvändig sjukvård på samma villkor som landets egna medborgare under förutsättning att de har ett europeiskt sjukförsäkringskort. I verkligheten är det så att många personer i målgruppen för den här handlingsplanen saknar ett sådant sjukförsäkringskort från hemlandet och har då ingen tillgång till subventionerad vård i Sverige.

Parallellt har Sveriges riksdag lagstiftat om rätt till sjukvård för ”papperslösa”³⁴. Vuxna papperslösa har laglig rätt till subventionerad hälso- och sjukvård på samma villkor som asylsökande i Sverige. Papperslösa barn har rätt till hälso- och sjukvård på lika villkor som andra barn i Sverige.³⁵ I propositionen klargörs dock att det inte är ”uteslutet att föreslagen lagstiftning om hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd i enstaka fall kan komma att bli tillämplig även på unionsmedborgare”.³⁶

Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster

För nordiska EU/EES-medborgare gäller den nordiska konventionen. Konventionen kompletterar EU-förordningarna och ger i vissa fall ytterligare rättigheter till sociala förmåner för personer som flyttar mellan de nordiska länderna.³⁷

Lokala ordningsföreskrifter och tiggeri

Tiggeri är inget nytt fenomen i Sverige, men debatten har blivit aktuell sedan flera personer från EU-länder börjat använda sig av det här sättet att försörja sig. Det är inte straffbart eller otillåtet enligt svensk lag att be om ekonomiskt understöd utan motprestation (så kallat tiggeri). Dock kan det vara straffbart om det sker under hot eller handgripligheter eller under vilseledande former. I de lokala ordningsföreskrifterna anges att ordningsföreskrifterna finns för att upprätthålla ordning och säkerhet på offentliga platser.

Sala kommun beslutade om en ändring av de lokala ordningsföreskrifterna genom att förbjuda tiggeri. Länsstyrelsen i Västmanland fann dock att ett sådant förbud inte är förenligt med ordningslagen.³⁸

Miljölagstiftning

Frågor som rör miljölagstiftning är oftast kopplade till om det finns boplatser/bosättningar.

I 15 kap. 20 § miljöbalken regleras att ingen får skräpa ned utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till. På naturmark där allmänheten fritt får färdas är det i första hand den som skräpat ner som har ansvaret för att städa upp. Om denna är okänd kan miljö- och hälsoskyddsmyndigheten i vissa fall ställa krav på fastighetsägaren att denna accepterat verksamheten/åtgärden som orsakar nedskräpningen. Om ett sådant krav bedöms orimligt blir det kommunen som får ansvara för uppstädningen enligt 4 § i lagen (1998:814)

³³ SKL, 2013, sid 8

³⁴ Svensk författningssamling, Lag om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd (SFS 2013:407)

³⁵ <http://www.redcross.se/teman/ratt-till-varld/>

³⁶ Regeringen, prop 2012/13:109, sid 41

³⁷ https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013134-om-nordisk-konv_sfs-2013-134/?bet=2013:134

³⁸ Länsstyrelsen Västmanland, Beslut 2011-04-26.

med särskilda bestämmelser om gatuhållning och skyltning. Platsen ska då återställas i sådant skick som med hänsyn till ortsförhållandena, platsens belägenhet och omständigheterna i övrigt tillgodoser skäligen anspråk. Det är vanligt förekommande när det gäller städning efter att en boplatz har lämnats.

När det gäller tomtmark kan byggnadsnämnden ställa krav enligt plan- och bygglagen på att fastighetsägaren håller sin tomt i vårdat skick. Fastighetsägaren ska även ta hänsyn till säkerhet och trafiksäkerhet, dvs. se till att risken för olycksfall begränsas och betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte förekommer.³⁹

Särskild handräckning

Om en person illegalt vistas på en markägares mark, kan Kronofogdemyndigheten genom verkställighet av särskild handräckning begära att personen ska avlägsna sig. För att Kronofogdemyndigheten ska kunna genomföra handräckningen krävs att en identitetskontroll av de som vistas på platsen är gjord samt att en begäran om handräckning inkommit från markägaren.

Rätten till skola

Förutsättningen för skolgång i Sverige är att man är bosatt i Sverige. Det gäller förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenska för invandrare. Personer med uppehålls rätt och deras familjemedlemmar anses vara bosatta och har rätt till skolgång.

Barn har rätt till utbildning om de bor i Sverige. Det gäller även de barn som vistas i landet utan tillstånd, så kallade ”papperslösa” barn. Det kan vara:

- Barn som aldrig har gett sig till känna för myndigheterna
- Barn som har haft rätt att vistas här under det att deras ansökan om uppehållstillstånd prövas men där den rätten har upphört
- Barn som med stöd av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd vistats här men vars tillstånd har upphört.⁴⁰

Dessa barn har rätt till skola, men har ingen skolplikt.

Den grupp EU-medborgare som är aktuell för handlingsplanen finns inte omnämnd i de förarbeten som reglerar skolgång. Enligt en promemoria från SKL konstateras att det inte synes vara den grupp som lagstiftaren haft sikte på vid beskrivningen av gruppen som har rätt till skolgång. Utifrån att man grundar sin vistelse i landet på EU:s rörlighetsdirektiv, anses man inte vara bosatt här utan får anses vara här tillfälligt.⁴¹ Dock ger 4 kap. 2 § skolförordningen en möjlighet att även i andra fall ta emot ett barn som inte anses bosatt i Sverige som elev i sin grundskola.⁴²

Utlänningslagen 2005:716

I utlänningslagens första kapitel beskrivs dess innehåll, vissa definitioner och allmänna bestämmelser. Lagen innehåller föreskrifter om exempelvis villkor för att en utlänning ska få resa in i samt vistas i Sverige, uppehålls rätt, uppehållstillstånd, EU-kort, avvisning och

³⁹ Regeringens rättsdatabaser, Miljöbalken

⁴⁰ <http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/papperslosa-barn-1.205221>

⁴¹ SKL, 2014, sid 7

⁴² Svensk författningssamling, skolförordning 2011:185

utvisning.⁴³ I lagen anges att den ska tillämpas så att en utlännings frihet inte begränsas mer än vad som är nödvändigt i varje enskilt fall.⁴⁴

En EU-medborgare eller dennes familjemedlem kan utvisas från en annan medlemsstat av skäl som rör allmän ordning, allmän säkerhet eller folkhälsa. Under inga omständigheter får ett sådant beslut fattas på ekonomiska grunder. Beslut om åtgärder som rör den fria rörligheten måste ta hänsyn till proportionalitetsprincipen och får endast grunda sig på den berörda personens eget uppförande. Tidigare domar för brott får inte i sig utgöra anledning att vidta sådana åtgärder. Personens uppförande ska utgöra ett verkligt och tillräckligt allvarligt hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Förekomsten av fällande domar kommer inte automatiskt att kunna ligga till grund för utvisning. Att den identitetshandling som har möjliggjort inresan i den mottagande medlemsstaten har löpt ut får inte ligga till grund för ett sådant beslut.⁴⁵

Konventioner och grundläggande rättigheter inom EU

Några konventioner har särskild betydelse i förhållande till kommunernas agerande. Det är konventionen om mänskliga rättigheter och konventionen om barnets rättigheter. I EU:s grundläggande rättigheter anges även sociala och ekonomiska rättigheter för unionsmedborgare.

Konventioner om mänskliga rättigheter

Sverige har anslutit sig till de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter allteftersom de har tillkommit.⁴⁶ FN:s konventioner om mänskliga rättigheter utgör ett universellt ramverk för arbetet med de mänskliga rättigheterna. I de allmänna förklaringarna anges bland annat att erkännandet av det inneboende värdet hos alla, och människans lika och obestridliga rättigheter.

De allmänna förklaringarnas första artikel statuerar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.⁴⁷

Konventionen om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) erkänner FN:s mänskliga rättigheter och att alla barn som vistas i ett land har rätt att få dem tillgodosedda. Barnkonventionen säger bland annat att barnets bästa alltid ska komma i första rummet och att konventionsstaterna ska sträva efter att till det yttersta av sina tillgängliga resurser söka förverkliga barnets sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. I en artikel i konventionen erkänner konventionsstaterna barnets rätt till utbildning.⁴⁸

---

⁴³Regeringskansliets rättsdatabaser, 2005:716

⁴⁴Regeringskansliets rättsdatabaser, 2005:716

⁴⁵http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/l33152_sv.htm

⁴⁶Regeringskansliet, 2011, sid 1

⁴⁷Regeringskansliet, 2011, sid 3

⁴⁸Regeringskansliet, 2014, sid 38

De grundläggande rättigheterna inom EU

De gällande grundläggande rättigheterna i EU är sammanfattade i en stadga för att göra dem synligare, stadgan om de grundläggande rättigheterna. Stadgan inkluderar de allmänna principerna i de mänskliga rättigheterna i Europarådets konvention och principerna i EU-ländernas gemensamma författningstraditioner.

Dessutom omfattar stadgan EU-medborgarnas grundläggande rättigheter som gäller för EU-medborgare samt de ekonomiska och sociala rättigheterna i Europarådets sociala stadga och Gemenskapens stadga om de grundläggande sociala rättigheterna. Stadgan ska även spegla de principer som följer av rättspraxis från EG-domstolen och Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Som en del av de grundläggande rättigheterna, anges ickediskriminering och att all diskriminering på grund av nationalitet ska vara förbjuden.⁴⁹

Aktörer

Det finns flera andra aktörer utöver kommunerna som möter målgruppen för handlingsplanen och som det finns anledning för kommunerna att samarbeta med. Det är viktigt att betona att olika aktörer har olika ansvar och uppdrag, men det är viktigt med samverkan för att man i samarbete ska kunna förhålla sig gemensamt till det arbete som sker.

Kommunala aktörer

Frågor som rör EU-medborgare som vistas i Göteborg och GR-kommunerna berör även flera aktörer inom den kommunala sektorn. Några exempel är markförvaltare, socialtjänst, grundskola och enheter som arbetar med säkerhetsfrågor, miljö- och hälsa. Det är därför viktigt att ha ett angreppssätt i handlingsplanen som speglar och motsvarar det här breda perspektivet.

Övriga offentliga aktörer

Det finns flera offentliga aktörer som kan möta målgruppen, några exempel: Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen, Migrationsverket, Försäkringskassan, Polismyndigheten samt Skatteverket.

Övriga aktörer

Den idéburna sektorn kan ofta spela en angelägen roll för utsatta EU-medborgare. Det gäller till exempel kyrkor, frivilligorganisationer och intresseföreningar. Inte minst kan det finnas ett engagemang bland medborgare i civilsamhället.

---

⁴⁹ Europeiska Unionen, Konsoliderande fördrag, stadgan om de grundläggande rättigheterna, sid 56

DEL 2: HANDLINGSPLAN

Handlingsplan för prioriterade frågor

Handlingsplanen utgår från vardagsfrågor som i dialogen med förvaltningar inom Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna har lyfts upp som angelägna att belysa. De prioriterade frågorna bedöms vara följande:

- Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?
- Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?
- Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?
- Hur bör kommunerna bedöma barns situation?
- Hur bör kommunerna se på barns rätt till skola?
- Hur bör kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård och medicin?
- Kan det finnas en risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?
- Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?

Handlingsplanen innefattar en beskrivning av vissa dilemman för kommunerna utifrån frågorna. Ett resonemang kring regelverk, konventioner och förhållandet jämfört med gruppen ”papperslösa” förs också. Utifrån varje fråga ges även förslag till handlingsvägar och förhållningssätt. Samtidigt måste naturligtvis varje situation beaktas utifrån sina unika förutsättning och en bedömning göras i varje enskilt fall.

Hur kan kommunerna få mer kunskap i frågor som rör EU-medborgare som befinner sig i socialt och ekonomiskt utsatta situationer?

Kommunerna i Sverige har under senare år skaffat sig kunskap och erfarenheter kring målgruppen och vilka insatser som är möjliga. Många kommuner upplever att situationen är komplex och att den lagstiftning vi har idag inte ger tillräcklig vägledning. Behovet av erfarenhetsutbyte är stort och det förekommer idag kontakt mellan kommuner både sporadiskt och mer regelbundet.

I GR-kommunerna har det bildats ett nätverk tillsammans med några kommuner i Halland för att diskutera de frågor man ställts inför. Vissa kommuner har även kommunövergripande samordnare för att bevaka området och för att ta del av och sprida aktuell kunskap i kommunen.

Aktörer inom den idéburna sektorn som möter socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare får erfarenheter som är viktiga för kommunerna att ta del av. Även från forskningshåll har situationen väckt intresse. Bland annat pågår ett samarbete mellan Göteborgs Stad, Göteborgs universitet samt andra storstäder och universitet i Europa där vissa frågor studeras, exempelvis om hur mottagandet ser ut idag och vilka utvecklingsområden som finns.⁵⁰

Däremot är det många frågor som ännu inte studerats och som arbetet med den här handlingsplanen har aktualiserat. Exempelvis har vi inte en forskningsgrund att stå på när det gäller kunskap om vad berörda människor säger sig behöva, vad olika insatser betyder för människorna eller vad de professionellas och idéburna sektorns erfarenheter kan säga oss.

---

50 Proposals JUST/2013/FRC/AG, Application no. 4000006205 “Local Welcome Policies EU-migrants”

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska ha ett aktivt förhållningssätt till att hålla sig uppdaterade om det aktuella kunskapsläget som rör EU-medborgare.
- Nya initiativ bör tas för att med grund i forskning och utifrån kommunernas behov få mer kunskap.
- Kommunerna ska samarbeta sinsemellan och med andra aktörer ifråga om lokal, regional, nationell och internationell omvärldsbevakning och kunskapsspridning från erfarenheter och forskning.
- Kontakt med europeiska länder bör uppmuntras, särskilt de länder varifrån den berörda målgruppen kommer.
- Kommunerna bör använda möjligheten att söka europeiska fondmedel. Fondmedel kan användas för kommunerna att prova nya metoder, exempelvis för att genom kontakt med hemländerna arbeta för ett bra återvändande.

Hur bör kommunerna gå tillväga när en bosättning inte kan finnas kvar?

Begreppen bosättning eller boplatser används här för att benämna den plats där personer lever utan tillstånd från markägaren. När en bosättning etableras inom en kommun är det flera lagrum som har betydelse. Allemansrätten utifrån var och när man får tälta och när man ska kontakta markägare. Exempelvis om man tältar i stora grupper med många tält måste man berätta för markägaren om lov eftersom risken för markskador, nedskräpning och olägenheter för människors hälsa är större. Ställer man upp en husvagn ska man också kontakta markägaren.

Ofta påverkas miljön kring platsen på grund av att det saknas både renhållnings- och sanitära möjligheter. Det kan uppstå ett dilemma när processen för avhysning tar tid samtidigt som kommunerna får synpunkter från allmänhet och samtidigt som det sker en miljöpåverkan på platsen. Det gör att olika intressen inte alltid blir samspelade.

Det finns också exempel på att bosättningar påverkar kommunens medborgare, exempelvis på idrottsplatser. Allmänhet har kontaktat kommuner på grund av att de bland annat upplevt att platsen skräpats ner och att det förekommit sanitära problem på idrottsplanen.

I de lokala ordningsföreskrifterna i Göteborgs Stad anges att förbud mot nedskräpning gäller utifrån vad som stadgas i miljöbalken.⁵¹

Ett lagrum som också är aktuellt vid etableringar av boplatser är socialtjänstlagen. Varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. I socialtjänstlagen anges också att socialtjänst ska bedriva uppsökande arbete för att förhindra att barn och unga far illa.⁵² Att kommunen måste bedriva uppsökande arbete för att förhindra att enskilda far illa betonas i en skrivelse från SKL. De framhåller att det särskilt gäller barn och unga.⁵³

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Permanenta etableringar av bosättningar ska undvikas. Ingen kan eller får bosätta sig var man vill. Bosättningar som strider mot gällande lag är således illegala och kommunerna bör därför agera utifrån gällande lagstiftning.

⁵¹ <http://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk:20130416-162050&dominoURL=http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontoret/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/0/BD32B23C92DFDB4CC1257B100045469B?OpenDocument>

⁵² <http://www.notisum.se/Rnp/sls/lag/20010453.htm>

⁵³ SKL, 2015, sid 1

Förfarandet kring särskild handräckning/avhysning skiljer sig inte om boplatsern bebos av kommunens medlemmar eller av andra personer.

- Det omfattande regelverk som är aktuellt innebär att det är av vikt att flera sektorer inom kommunerna samverkar så att det kommunala agerandet sker i ett samspel och där de olika sektorerna har kännedom om varandras processer.
- Det är samtidigt viktigt att kommunernas agerande sker utifrån ett socialt perspektiv. Vistelsebegreppet gäller och det är därför som den stadsdel/kommun där boplatsern är belägen har yttersta ansvaret för eventuella insatser. Kända platser ska besökas av socialtjänsten i respektive stadsdel/kommun. Vid besöken ska särskild uppmärksamhet fästas vid om det finns barn, unga eller andra personer som kan riskera att fara illa. I dessa fall agerar kommunen alltid.
- Ingen avhysning ska ske utan information om andra möjligheter. Information om insatserna ska i möjligaste mån finnas översatt på de språk som berörda personer förstår. Eftersom en del av de EU-medborgare som vistas i kommunerna är analfabeter kan informationsspridningen underlättas genom att ha beskrivning av insatserna i en enkel folder med symboler som komplement till text.
- Göteborgs Stad har i samarbete med den ideburna sektorn beslutat att inrätta nattplatser för målgruppen. I kommunens uppgift ingår att informera och erbjuda dessa platser, men även att informera om andra insatser som kommunen har och om legala alternativ. Övriga GR-kommuner ska ha en beredskap för att kunna anordna eller hänvisa till övernattningsmöjligheter och kan inrätta nattplatser.
- En särskild rutin kring hanteringen av illegal bosättning finns upprättad för Göteborgs Stad.⁵⁴ För att stärka ett likartat förhållningssätt i Göteborgsregionens kommuner föreslås övriga kommuner att anta huvuddragen i rutinen, med anpassningar till förhållanden i respektive kommun
- Ett dilemma är att samma personer flyttar från plats till plats inom och mellan kommunerna. Det är svårt att förhindra, men kommunernas inriktning bör vara att fortsätta informera om vad som gäller samt att informera om andra möjligheter som kan finnas och om de insatser som kommunen har. Det finns också ett ansvar för varje individ, som har möjlighet, att sörja för sin boendesituation själv. Beträffande familjer med barn, se avsnittet om hur kommunerna bör bedöma barns situation.

Hur bör kommunerna bedöma ansökningar som rör försörjning och boende?

Ett fåtal personer har vänt sig till GR-kommunerna med ansökningar om bistånd, främst till uppehålls-, boende och hemresa. Alla personer som vistas i en kommun har rätt att ansöka om ekonomiskt bistånd och få sin sak utredd med ett formellt beslut. Varje ansökan måste bedömas individuellt.

EU-rättens princip om likabehandling innebär att en EU/EES-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige, har rätt till socialt bistånd på samma villkor som svenska medborgare. Personer som inte bedöms ha sin hemvist i Sverige, det vill säga de har inte uppehållsrätt, har samma rätt som andra som vistas i kommunen till bistånd för att avhjälpa en akut nödsituation som inte går att avhjälpa på annat sätt. Det finns i socialtjänstlagen inga tidsbegränsningar angivna för en akut nödsituation.

Vid en enkätundersökning genomförd av Social resursförvaltning 2014 riktad till stadsdelsförvaltningarna i Göteborg visade det sig att flera stadsdelar beviljat bistånd, de

---

⁵⁴ Bilaga 1

flesta utifrån att de först utrett uppehållsrätten. Upphållsrätten har varit vägledande för stadsdelarna för vilket bistånd som är möjligt att bevilja.

Göteborgs Stad har beviljat stöd till idéburen sektor, för att kunna erbjuda att under en begränsad period få övernattningsmöjlighet (nattplatser), utan biståndsbedömning. Dessa övernattningsmöjligheter är inte öppna för familjer med barn.

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska lämna upplysningar, råd och vägledning i frågor som rör kommunens verksamhetsområde.
- Ansökningar om bistånd ska tas emot. Varje ansökan ska bedömas individuellt och leda till ett formellt beslut som kan överklagas. Upphållsrätt ska utredas vid ansökan om bistånd.
- Övriga GR-kommuner kan, som Göteborgs Stad, erbjuda övernattningsmöjligheter (nattplatser) utan biståndsbedömning.
- Biståndsbehov till hushåll där barn ingår ska bedömas utifrån barnets bästa och innebära ett skäligt boende för barnet.

Hur bör kommunerna bedöma barns situation?

Vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och barnets utveckling.⁵⁵

Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga enligt reglerna i socialtjänstlagen Kommunernas yttersta ansvar för stöd och hjälp enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen gäller oavsett om personerna har uppehållsrätt eller inte. Vid insatser som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Enligt barnkonventionen har alla barn utan åtskillnad rätt till god hälsa och social trygghet. Det finns ingen skillnad när det gäller barn till socialt och ekonomiskt utsatta EU-medborgare och när det gäller exempelvis barn som är svenska medborgare bosatta i Sverige.

Socialnämnden är skyldig att utan dröjsmål inleda en utredning om det kommer in en anmälan, eller information lämnas på annat sätt, och som kan innebära någon åtgärd från socialnämndens sida.⁵⁶

Kommunerna har ett ansvar om barn far illa eller riskerar att fara illa. Bedömning av barns behov kan bli svårare när det gäller barn som tillfälligt vistas i kommunen. Det kan ibland finnas barn som vistas i en annan kommun än den där vårdnadshavare söker sin försörjning. En situation när det finns medföljande barn kan vara att barn vistas i miljöer som kan upplevas olämpliga och ovärdiga. En försvårande omständighet kan vara att det kan finnas en ömsesidig rädsla och osäkerhet i kontakt mellan berörda och myndigheter.

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska bedriva ett uppsökande arbete, även efter kontorstid, för att särskilt uppmärksamma om det finns barn. Vid behov ska tolk användas.
- Dialogen med vårdnadshavare om barnets situation är grundläggande. Vårdnadshavare ska få möjlighet att samtala om hur de kan sörja för att barnets boende och övriga behov tillgodoses.

⁵⁵ Regeringskansliet, 2014, sid 32

⁵⁶ <http://www.barnperspektivet.se/barnets-rattigheter/samhallets-ansvar>

- Vid bedömningar av familjens behov i akuta situationer ska barnets bästa alltid stå i första rummet. Akut hjälp är inte tidsbegränsad, en utredning ska ske vid varje tillfälle. Att sörja för barnets bästa innefattar även ett skäligt boende.
- En skriftlig information ska kunna lämnas om vilken hjälp som finns att få på det språk som vårdnadshavare förstår.
- Information om att barn vistas i miljöer som kan vara olämpliga ska handläggas som orosanmälningar på sedvanligt sätt. Socialtjänsten ska genast göra en bedömning av om barnet är i behov av omedelbart skydd (11 kap. 1a § socialtjänstlagen). Handläggningen ska ske på det sätt som stadgas i socialtjänstlagen. Barnet ska ges inflytande och delaktighet på samma sätt som andra barn.

Hur bör kommunerna se på barns rätt till skola?

Även om barn som vistas tillfälligt i Sverige varken har skolplikt eller rätt enligt lag till skola, ger skolförordningen kommunen möjlighet att erbjuda skolgång.

Barnkonventionen stadgar att alla barn utan åtskillnad har rätt att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Utbildning är en sådan mänsklig rättighet. Forskning visar att skolan kan innebära en skyddsfaktor för barn i utsatta situationer.⁵⁷ Några kommuner i Göteborgsregionen har uttalat att alla barn ska ha rätt till utbildning. Dessa kommuner utgår från Barnkonventionen och gör därmed en bedömning av att barn som är unionsmedborgare jämställs med barn som hör till gruppen ”papperslösa”.

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Barn till EU-medborgare som befinner sig i social och ekonomisk utsatthet ska ha möjlighet till utbildning i Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna. Vårdnadshavare ska vända sig till direkt till den önskade skolan.
- Varje skola måste ha en beredskap för att hantera information om eleverna i dokumentationssystemen. En följd av att barnen inte har personnummer eller inte kan uppge någon adress kan vara att ansökningar till en skola inte kommer att vara fullständiga. Det innebär att kommuner och skolor kan behöva göra vissa avsteg från sedvanliga rutiner vid bedömningen av sådana ansökningar.

Hur kan kommunerna agera i förhållande till behov av hälso- och sjukvård, tandvård och medicin?

Enligt överenskommelse om beställd primärvård i Västra Götalandsregionen ser Socialstyrelsen över regelverket för sjukvård avseende EU-medborgare som saknar sjukförsäkringskortet. Flertalet landsting ger sjukvård till dessa patientgrupper enligt samma regelverk som gäller sjukvård för personer som vistas i Sverige utan tillstånd (”papperslösa”). Vårdgivaren Vårdcentralen för hemlösa har möjlighet att erbjuda subventionerad medicinsk nödvändig vård enligt samma förutsättningar som till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, till dess att annat beslut fattas.⁵⁸ Socialtjänsten kan få ansökningar om bistånd för patientavgifter och förskrivna mediciner.

Det är rimligt att anta att den tidigare nämnda översynen även kommer att beakta den kommunala hälso- och sjukvården i förhållande till EU-medborgare. Frågan om hälso- och sjukvård till EU-medborgare som saknar socialförsäkringskort bör finna sin lösning på nationell och regional nivå.

⁵⁷ <http://www.kunskapsguiden.se/psykiatri/Teman/Barnpsykiskaohalsa/Sidor/Skydds-och-riskfaktorer.aspx>

⁵⁸ Västra Götalandsregionen, 2014, sid 37

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Bedömningar av en ansökan om bistånd för exempelvis patientavgift och kostnader för mediciner bör grundas i hälso- och sjukvårdens ställningstagande till om vården är nödvändig.

Kan det finnas risk för människohandel, utnyttjande, våld med mera och vad bör kommunerna göra för att motverka det?

Socialjouren i Göteborgs Stad uppmärksammade under år 2014 tre ärenden bland EU-medborgare där det kan röra sig om människohandel. Mika-mottagningen, Enheten för stöd och behandling inom missbruk och prostitution i Göteborgs stad, har under samma år gjort en anmälan om misstanke om människohandel på gatan, anmälan omfattade ett 20-tal personer.

Socialstyrelsen har beaktat en eventuell koppling mellan människohandel och de hemlösa utrikesfödda personerna som vistas i Sverige. De konstaterar att bland de verksamheter som möter dessa människor råder det delade meningar om ifall det finns en sådan koppling eller inte. Vissa tycker sig se en stark koppling, medan andra menar att det är för lite pengar som personerna får in genom att till exempel tigga i den offentliga miljön, och att det därför inte är tillräckligt inkomstbringande för mer organiserad människohandel. Däremot finns mer pengar att tjäna på att utnyttja människor som arbetskraft till låg lön och under bristande förhållanden eller i kriminell verksamhet.⁵⁹

Sverige har antagit FN-protokollet mot människohandel, det så kallade Palermokontraktet. Protokollet behandlar exempelvis staternas skyldighet till bistånd och skydd av offer för människohandel.⁶⁰ Sverige har också i och med sitt EU-medlemskap, antagit även EU:s rambeslut gällande bekämpande av människohandel.⁶¹

Att vistas och att behöva försörja sig i gatumiljö samt att leva i hemlöshet, innebär att man lever i en svår situation. Vi kan anta att kvinnor som vistas här lever i en än mer utsatt situation. Utsattheten drabbar också medföljande barn, som behöver leva och vistas i osäkra miljöer.

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Kommunerna ska vara uppmärksamma på om människor som vistas i GR-kommunerna är utsatta för exempelvis människohandel, utnyttjande eller våld i alla dess former. Socialtjänsten har en viktig roll i mötet med människor i utsatta situationer. Socialtjänstens huvudsakliga ansvar är att ge stöd utifrån en individuell bedömning.
- Det kan vara svårt för den utsatta personen att göra en polisanmälan. Socialtjänsten behöver ge möjlighet att låta var och en reflektera över om man vill/kan/törs polisanmäla.
- Kommunerna ska samverka med polisen för att få gemensamma bilder av om risk för människohandel, utnyttjande eller våld förekommer.

---

⁵⁹ Socialstyrelsen, 2013, sid 42

⁶⁰ Regeringen, 2004, sid 17

⁶¹ Regeringen, 2004, sid 21

Bör kommunerna stödja civilsamhällets engagemang?

Det finns en lång tradition av samarbete mellan kommuner och idéburen sektor och övrigt civilsamhälle, som är en styrka för samhällsutvecklingen.

Att värna om människor som vistas i våra kommuner, är inte enbart kommunens ansvar utan ett humanitärt ansvar. Föreningar och idéburen sektor kan, utöver kommunens ansvar, erbjuda stöd och insatser till grupper och individer. Allt offentligt stöd till det civila samhället innehåller de motstridiga målen att å ena sidan bidra till självständighet för organisationerna och å andra sidan påverka och ge uppdrag.⁶²

I arbetet med insatser till EU-medborgare kan olika synsätt prägla kommunens arbete kontra den idéburna sektorns arbete. Det blir en balansgång för varje kommun med att bidra med stöd till praktiskt arbete där den idéburna sektorn på ett vis blir kommunens förlängda arm. Det har blivit tydligt i arbete med EU-medborgare i utsatta situationer i Göteborg, där stöd ges för ett område där kommunen själv inte utför insatser.

Stöd till idéburen sektor kan utformas på olika vis, genom föreningsbidrag, upphandling eller genom partnerskap (Idéburet offentligt partnerskap).

Göteborgs Stad ser positivt på och avser även fortsättningsvis stödja det arbete idéburen sektor gör för utsatta EU-medborgare. Staden har därför medverkat till och bidragit till finansieringen av insatser för målgruppen.

I enkäten för beredskap inför vintern 2014 uppger flertalet GR-kommuner att man har ett uppbyggt samarbete med idéburen sektor för att lösa boendebehovet hos målgruppen.

Förslag till handlingsvägar och förhållningssätt

- Insatser till EU-medborgare som vistas i kommunen kan betraktas som kommunens angelägenhet som en del av den kommunala kompetensen.
- Samverkan med idéburen sektor och civilsamhället är värdefull och ska ses som en av kommunens uppgifter. Kommunerna ska främja en god dialog och samverkan kan formaliseras i exempelvis partnerskap.

---

⁶² SKL, 2009, sid 9

Referenser

Trycksaker

Arbetsmarknadsdepartementet, *Pressmeddelande 20 april 2012*, 2012

Europeiska kommissionen Generaldirektoratet för rättsliga frågor, *Friheten att röra sig och bo i EU. En vägledning till dina rättigheter som unionsmedborgare*, 2010

Europeiska Unionen, *Konsoliderande fördrag, stadgan om de grundläggande rättigheterna*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg, 2010

FRA, European agency for fundamental rights, *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013. Annual report 2013*, Vienna, 2014

Förslag till budget 2015 och flerårsplaner 2016–2017 för Göteborgs Stad (Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt initiativ)

Förvaltningsrätten i Linköping, dom 2014-06-09, mål nr 611-14

Kommerskollegium, *Att flytta till Sverige- hinder för den fria rörligheten för EU-medborgare*, Stockholm, 2013

Länsstyrelsen Västmanland, Beslut 2011-04-26, *Anmälan enligt 3 kap, 13 paragrafen, ordningslagen av lokala ordningsföreskrifter*, Dnr 213-1208-11

Proposals JUST/2013/FRC/AG, Application no. 4000006205 "Local Welcome Policies EU-migrants"

Regeringen, *Regeringens proposition 2012/13:109 Hälso- och sjukvård till personer som vistas i Sverige utan tillstånd*, 2013

Regeringens skrivelse 2011/12:56, *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032*, Skr. 2011/12:56

Regeringen, *Regeringens proposition 2003/2001:11, Ett utvidgat straffansvar för människohandel*, 2004

Regeringskansliet, *FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter*, 2011

Regeringskansliet, S2014.019, *Bostad sökes: Slutrapport från den nationella hemlöshetssamordnaren*, 2014

Regeringskansliet, *Konventionen om barnets rättigheter. En strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige*, 2014

SKL, *Civilsamhället som utvecklingskraft*, Stockholm, 2009

SKL, *Några juridiska frågor gällande utsatta EU-medborgare*, 2014

SKL, *Utsatta EU-medborgare. Inför tillsättande av en nationell samordnare*, Dnr 146850, 2015

Socialstyrelsen, *Hemlöshet bland utrikesfödda personer utan permanent uppehållstillstånd i Sverige*, Socialstyrelsen, 2013

Socialstyrelsen, *Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/EES-området En vägledning*, 2014

Socialstyrelsen, *Vård för papperslösa*, 2014

Västra Götalandsregionen, *Överenskommelse om beställd primärvård 2015. Närhälsan Västra Götaland*, 2014

Internet

<http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Medlemskap-och-historik/EU-har-28-medlemslander/> (141204)

<http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/EU-medborgare-och-varaktigt-bosatta/Varaktigt-bosatt.html> (141204)

<http://www.notisum.se/Rnp/sls/lag/20010453.htm> (150127)

<http://www.eu-upplysningen.se/Om-EU/Vad-EU-gor/Schengen-och-fri-rorlighet-for-personer/>

<http://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/papperslosa-barn-1.205221> (150205)

http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/133152_sv.htm (150205)

<http://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk:2013-04-16-162050> &
dominoURL=<http://www5.goteborg.se/prod/Stadsledningskontorei/LIS/Verksamhetshandbok/Forfattn.nsf/0/BD32B23C92DFDB4CC1257B100045469B?OpenDocument> (150302)

<http://www.redcross.se/papperslosa> (150211)

Regeringskansliets rättsdatabaser, Kommunallagen, (150211)

Regeringskansliets rättsdatabaser, Utlänningslagen (150211)

Regeringskansliet rättsdatabaser, Miljöbalken (150211)

<http://www.bamperspektivet.se/barnets-rattigheter/samhallets-ansvar> (150223)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/sfs/20090047.pdf> (150227)

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19910900.htm> (150304)

https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013134-om-nordisk-konv_sfs-2013-134/?bet=2013:134 (150227)

https://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453/ (150227)

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-2013407-om-halso--och-s_sfs-2013-407/ (150303)

<http://www.redcross.se/teman/ratt-till-vard/> (150211)

http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skolforordning-2011185_sfs-2011-185/ (150303)

<http://www.kunskapsguiden.se/psykiatri/Teman/Barnpsykiskaohalsa/Sidor/Skydds-och-riskfaktorer.aspx> (150303)

Bilagor

Bilaga 1: Rutin vid illegal bosättning

2014-11-11

Rutin för hantering av illegala bosättningar i Göteborg

Under de senaste åren har ett nytt fenomen uppstått i Göteborg: fattiga EU-medborgare kommer från främst Bulgarien och Rumänien för att söka jobb i staden. Under tiden de är i Göteborg slår de sig ner med husvagnar och tält på olika platser utan att fråga markägaren. Det har hänt att fler än hundra personer bosatt sig illegalt på parkeringsplatser, i grönområden eller parker.

Allemansrätten gör det möjligt för människor att tälta någon enstaka natt på undanskymt ställe utan att fråga markägaren. Har man husvagn ska man dock alltid fråga om lov och är man flera måste man också prata med markägaren eftersom boplatserna sliter på naturen.

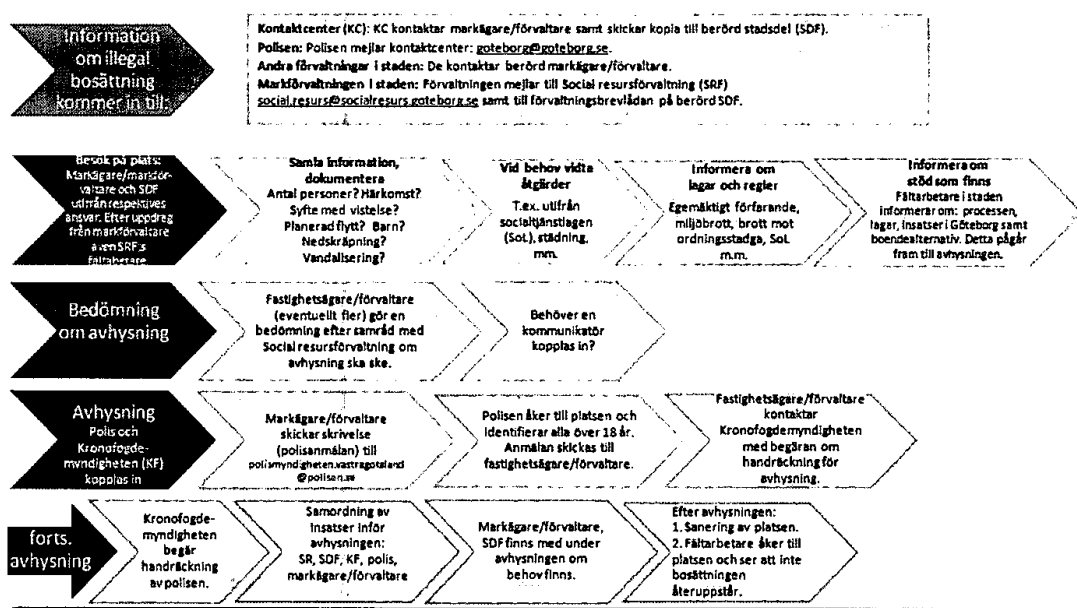
Illegala bosättare gör sig rent juridiskt skyldiga till egenmäktigt förfarande. Vid bosättningarna uppstår också ofta problem med nedskräpning och olägenheter för människors hälsa. Om bosättarna därför inte frivilligt flyttar på sig återstår avhysning.

På nästa sida hittar du en rutin för hur Göteborgs Stad hanterar illegala bosättningar. På efterföljande sidor hittar du även dokument eller länkar som du kan ha nytta av i handläggningen. Grundinformationen på olika språk nedan kan behöva varieras utifrån situation.

BILAGOR

Sid 2. Rutin för handläggning när en illegal bosättning upptäcks

Sid 3. Frågor och svar rörande illegala bosättningar i Göteborg

Frågor och svar rörande illegala boplatser i Göteborg

Varför finns det illegala boplatser i Göteborg?

Det har alltid funnits illegala boplatser i staden i större eller mindre utsträckning. Under tidigt 2000-tal har det rört sig om ett fåtal boplatser där personer, ofta med missbruks- och/eller psykisk problematik, slagit sig ner.

Det som är nytt är att vi de senaste åren ser stora grupper av arbetssökande EU-medborgare komma till Göteborg. Det har att göra med att Sverige gick med i EU 1995 men främst ser vi en skillnad efter att fattigare länder som Rumänien och Bulgarien anslöt sig 2007. Som EU-medborgare har man rätt att söka arbete i andra EU-länder.

Fattiga EU-medborgare slår sig ner på ängar, parkeringsplatser och ibland mitt i staden utan att fråga markägaren. Det kan ibland röra sig om över 100 personer som sätter upp tält, bygger hyddor eller bor i husvagnar och bilar.

Vilka är det som bor på illegala boplatser?

De illegala boplatser vi ser i dag i Göteborg bebos av fattiga EU-medborgare. De kommer ofta från Rumänien eller Bulgarien och de är här för att söka jobb. Även om de lever under svåra förhållanden här i Sverige säger många att de har det bättre här än hemma.

Vilka lagar gäller för illegala bostättningar?

Allemansrätten tillåter att man får tälta något enstaka dygn i naturen om man inte stör markägaren eller skadar naturen. Vid längre tids tältning ska man dock alltid kontakta markägaren. Tältplatsen får inte ligga nära boningshus.

Om man tältar i stora grupper med många tält måste man be markägaren om lov eftersom risken för markskador, nedskräpning och olägenheter för människors hälsa är större. Ställer man upp en husvagn ska man kontakta markägaren.

De som bryter mot reglerna ovan gör sig skyldiga till *egenmäktigt förfarande*. Egenmäktigt förfarande är inom svensk rätt ett tillgreppsbrott enligt 8 kap 8 § brottsbalken. Påföljden är böter eller fängelse i högst två år.

Vilket ansvar har Göteborgs Stad i frågan om illegala bosättningar med fattiga EU-medborgare?
EU-medborgare har rätt att vistas i Sverige i tre månader men vistelserätten är formulerad så att personerna inte ska vara en belastning för biståndssystemet. Var och en har ansvar för att planera sitt boende, arbetssituation eller hemresa.

Enligt socialtjänstlagen har staden det yttersta ansvaret för alla som vistas i kommunen, oavsett om man är svensk medborgare eller inte. Det handlar då om att i akuta situationer säkra att människor inte far illa. Den hjälp staden kan bistå med i dessa situationer är akuta boendelösningar, akut mathjälp eller i vissa fall hemresa. Om det finns barn med i bilden eller svåra problem med missbruk och/eller psykisk sjukdom kan det påverka socialtjänstens bedömning och göra situationen mer akut.

Hur jobbar Göteborgs Stad med illegala bosättningar?

Staden har ett samarbete med polisen, Kronofogdemyndighet och markägare för att kunna agera snabbt efter att en anmälan om en illegal bosättning kommit in. Våra fältassistenter besöker också platsen och informerar de boende om vilka regler som gäller och vilket stöd man kan få som EU-medborgare (se frågan om vilka insatser Göteborgs Stad kan erbjuda). Staden har ett väl utvecklat samarbete med olika frivilligorganisationer såsom Stadsmissionen, Räddningsmissionen, Frälsningsarmén och Bräcke diakoni. Om det finns barn på platsen kopplas socialtjänsten in för att göra en bedömning av barnens situation utifrån socialtjänstlagen.

Är situationen med illegala bosättningar unik för Göteborg?

Nej, den finns i många svenska städer och över hela Europa.

Är det inte inhumant att avhysa fattiga människor från en boplatz?

Staden hjälper till med akuta insatser, övernattnings, mat, stöd i att söka arbete i Sverige och hemresa. Göteborgs Stad kan inte lösa en global fattigdomsproblematik, det finns flera miljoner mycket fattiga människor i Europa. Om vi låter vissa bosätta sig och inte andra, kommer det i förlängningen att hota förtroendet för rättsamhället.

Vilka insatser kan Göteborgs Stad erbjuda de fattiga EU-medborgarna?

EU-medborgare som kommer till staden har rätt till en prövning av det akuta behovet om det inte kan tillgodoses på annat sätt. Det handlar om mat för dagen, möjlig övernattnings och resa tillbaka till hemlandet.

Göteborgs Stad kan i samarbete med frivilligorganisationer erbjuda ett flertal insatser för målgruppen; dagcentral, öppen förskola, nattplatser samt råd- och stöd i arbetssökande.

Varför öppnar inte staden fler nattplatser eller en camping?

- Situationen är relativt ny och det är mycket svårt att beräkna efterfrågan. Vi vet inte när stora grupper av EU-medborgare kommer och när de åker tillbaka till hemlandet. Människorna reser dit de tror att det finns arbete.

- EU-medborgare som kommer hit har enligt regelverket rätt till prövning av det akuta behovet men de ska inte belasta det svenska biståndssystemet.
- Göteborgs Stad kan inte ta ansvar för alla fattiga EU-medborgare. Det rör sig om många miljoner människor.
- De nattplatser som staden i dag erbjuder har inte varit fullbelagda.
- De människor som bosätter sig illegalt vill i första hand ha arbete. De är inte här för att hitta en plats att bo på.
- På de illegala boplatserna bor ibland släkter och stora familjer ihop. Det är svårt att tillmötesgå detta boendebehov.
- De legala boendialternativ som står till buds i Göteborg för alla EU-medborgare är hotell, vandrarhem, campingar, att bo inneboende hos någon eller att nyttja boendet Stjärnklart.

Hur många är romer?

Göteborgs Stad för bara statistik om nationalitet och medborgarskap, inte vilken etnisk grupp människor tillhör.

Är de fattiga EU-medborgarna hemlösa?

De flesta har någon form av bostad i sina hemländer.

Varför tar det så lång tid med en avhysning?

Själva processen att avhysa människor som bosatt sig illegalt är juridiskt reglerad. Steg ett är att fastställa att det faktiskt rör sig om en bosättning, därefter ska markägaren kopplas in och sedan ska de boende identifieras innan kronofogden kan avhysa dem.

Kommer staden nu se till att avhysning sker på alla illegala boplatser?

Formellt finns det inga rättigheter att bosätta sig var man vill. På ett humanitärt plan utgör illegala boplatser en oacceptabel boendemiljö med hygieniska problem, miljöproblem, brandsäkerhetsproblem, hälsoproblem med mera.

Alla människor måste anpassa sig till de lagar och regler som gäller. Att det uppstår illegala boplatser i Göteborg är inte långsiktigt hållbart. Boplatserna skapar också både oro och ilska hos grannar och andra som kommer i kontakt med dem.

Göteborgs Stad kommer även fortsättningsvis att avhysa de som bosatt sig på en plats utan markägarens tillåtelse. Vi kommer då hänvisa till andra möjligheter i form av akuta insatser eller hemresa.

Vad kan man som göteborgare göra för utsatta EU-medborgare?

Man kan engagera sig genom att ge bidrag till frivilligorganisationer, bli volontär eller kanske ta emot en familj i sitt hem. Man kan också arbeta på strukturell eller politisk nivå med fattigdomsfrågor i Europa.

Var kan man vända sig om man ser en bosättning eller har andra frågor?

Man kan kontakta Kontaktcenter i Göteborgs Stad som förmedlar frågan vidare. Telefon: 031-365 00 00. E-post: goteborg@goteborg.se

Social resursnämnd 2015-03-25 § 91

Avseende förslag till Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner:

Dokumentet är mycket bra och det är viktigt att processen fortsätter enligt planen.

Del 1 -

Vi vill dock att man fortsätter med dialogen med Västra Götaland. Det vore önskvärt att vi hade ett gemensamt handlingsplan för Göteborg, Göteborgsregionen och Västra Götaland. Det skulle vara av stort värde för individerna och våra tjänstemän om vi använder oss av samma handlingsplan. Syftet är att individen ska kunna få en heltäckande information oavsett till vilken personal han/hon vänder sig till.

Del 2 -

När det gäller ”fattiga EU medborgare” så är detta ett gemensamt ansvar för hela regionen. Det vore då ett rimligt och att vi delar på kostnader solidariskt. Ett exempel är att vi har ett eller flera gemensamma jourboende. Att varje kommun skulle ha egna boende förfaller inte särskilt kostnadseffektivt,

Göteborgs Stad

Social resursförvaltning

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2015-03-05
Diarienummer 0331/14

Teresa Woodall
Telefon 031-367 94 15
E-post: teresa.woodall@socialresurs.goteborg.se

Förslag till - Handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner

---

Förslag till beslut

Social resursnämnd beslutar:

- att ge förvaltningsdirektören i uppdrag att skicka förslag till handlingsplan till berörda nämnder, andra myndigheter och idéburen sektor på remiss,
- att återkomma till nämnden när svaret kommit in med ett slutligt förslag, samt
- att förklara paragrafen för omedelbart justerad.

Sammanfattning

På uppdrag av kommunstyrelsen har ett förslag till handlingsplan för kommunala insatser som rör EU-medborgare i socialt och ekonomiskt utsatta situationer som tillfälligt vistas i Göteborg eller i någon av Göteborgsregionens kommuner, tagits fram av förvaltningen.

Handlingsplanen har det övergripande syftet att identifiera förhållningssätt och handlingsvägar i sådana frågor där Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna upplever ett behov av vägledning.

Förvaltningen föreslår att förslag till handlingsplan ska skickas på remiss till berörda nämnder, andra myndigheter och idéburen sektor.

Social resursförvaltning

Michael Ivarson
Förvaltningsdirektör

Bilaga
Förslag till handlingsplan - remissversion

Ärendet

Nämnden har att fatta beslut om att skicka ut handlingsplanen på remiss.

Bakgrund

Vid kommunstyrelsens möte 2014-06-04 framfördes ett yrkande från M, KD och FP med ett förslag om att Social resursnämnd får i uppdrag att ta fram en handlingsplan för hur Göteborg på ett långsiktigt och hållbart sätt kan lägga upp sitt arbete med fattiga EU-medborgare. Yrkandet bifölls kommunstyrelsen. Efter avstämning med Social resursnämnds presidium i november, beslutades om inriktning och upplägg av handlingsplanen.

Eftersom arbetet med EU-medborgare förekommer och berör flera kommuner, har ett samarbete inletts med GR för att ta fram en handlingsplan. Arbetet med planen har varit komplext, då området är i ständig rörelse. Det finns gråzoner i lagstiftning som vidare bör beaktas.

Handlingsplanen

Värdegrund

Den värdegrund som handlingsplanen utgår från är att all verksamhet som bedrivs i Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna ska utgå från alla människors lika värde och rättigheter.

Syfte

Handlingsplanen har det övergripande syftet att identifiera förhållningssätt och handlingsvägar i sådana frågor där Göteborgs Stad och de övriga GR-kommunerna upplever ett behov av vägledning.

I ett individperspektiv har handlingsplanen som syfte att stärka likabehandling och att motverka risken för utsatthet och diskriminering när man som EU-medborgare befinner sig i Göteborg eller någon av de övriga GR-kommunerna.

På en strukturell nivå är avsikten att handlingsplanen ska ha en betydelse för samarbetet kommunerna emellan och i samspelet med nationella aktörer.

Innehåll

Planen är uppdelad i två delar. Första delen är avsedd att ge en bakgrund och en kunskapsgrund i frågan. Del två ger förslag på handlingsvägar och förhållningssätt av kommunens prioriterade frågor.

Samverkan med personalorganisationerna

Samverkan sker i FSG 2015-03-17.

Samverkan inom kommunen och med andra aktörer

Handlingsplanen har upprättats tillsammans med GR, Göteborgsregionen. Under arbetets gång har andra förvaltningar i staden samt andra kommuner informerats om arbetet samt haft möjlighet att lyfta in de frågor som bör ingå i handlingsplanen.

Förvaltningens överväganden

Förvaltningen har som förslag att handlingsplanen skickas ut som remiss till berörda nämnder, myndigheter och idéburen sektor. Detta för att få in information om vad remissinstanserna anser om förslaget, innan nämnden beslutar sig för att skicka handlingsplanen till kommunstyrelsen.

Föreslagen remisstid är fram till slutet av april, för att ta upp svaren och revideringen av planen i Social resursnämnds majnämnd för att därefter skicka den till kommunstyrelsen.

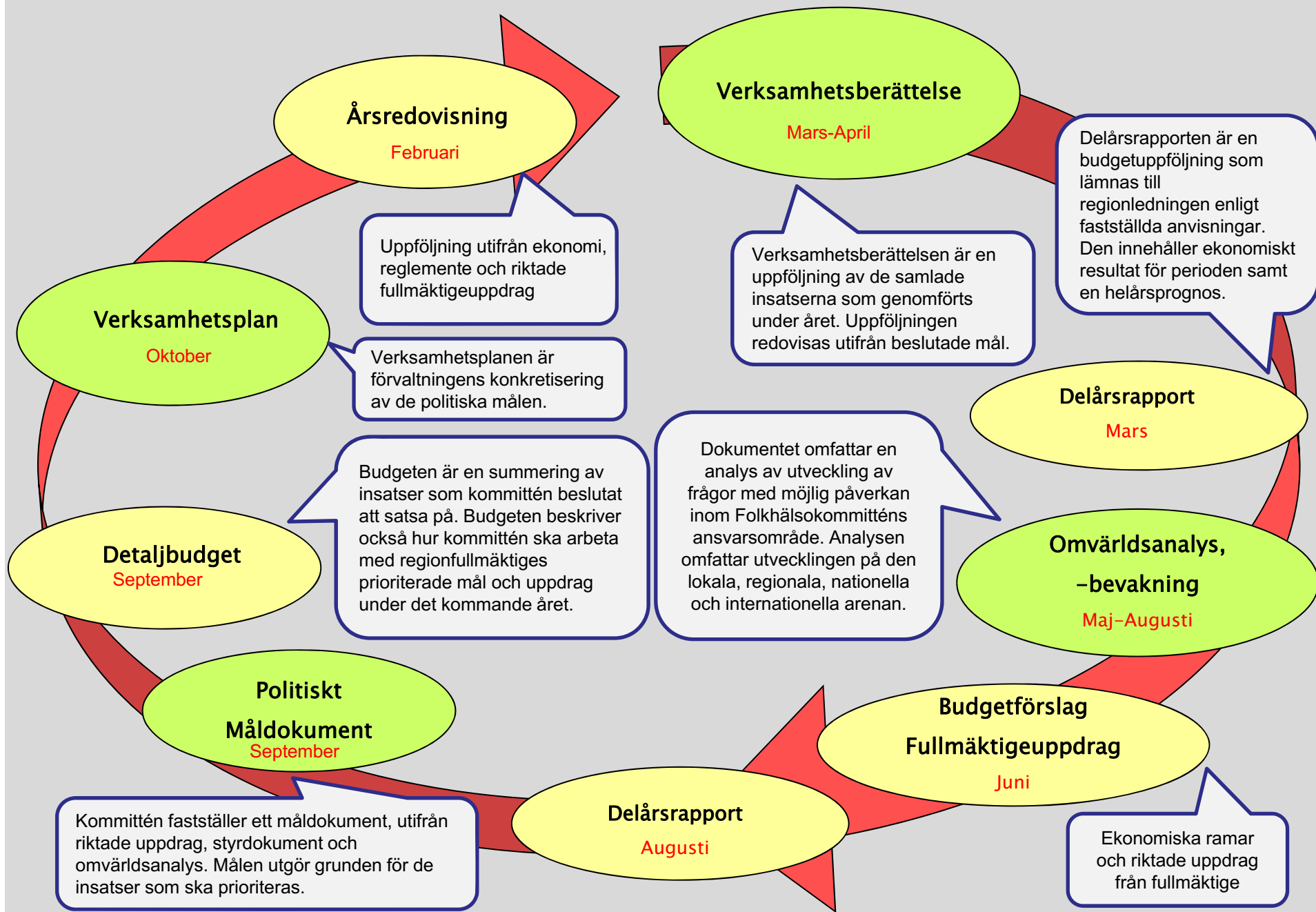
Barnperspektivet

I handlingsplanen har barnperspektivet tagits i beaktande.

Jämställdhetsperspektivet

I handlingsplanen har jämställdhetsperspektivet tagits i beaktande.

Årshjul Folkhälsokommittén

Kalendarium våren 2015

- 22 jan FORTBILDNING: Övervikt och fetma – nyheter, samverkan och verktyg för arbetet. Målgrupp professionen inom barn- och skolhälsovård. Göteborg
- 17-18 feb Helathy Cities, årsmöte, Luleå.
- 18 feb Gemensamma presidieöverläggningar FHK-HSN, Göteborg
- 26 feb KONFERENS: Befolkningsinriktad suicidprevention, Lilla Bommen, Göteborg.
Folkhälsokommittén. **FHK-ledamöter medges deltagande**
<https://regionkalender.vgregion.se/regionkalender/main.nsf/0/5334917FB8CAEB15C1257DC7003CE0EC?opendocument>
- 4 mars INSPIRATIONS DAG: Folkhälsa – processtöd för implementering, med utgångspunkt från "Samling för social hållbarhet". Göteborg, Radisson Blue Scandinavia Hotel. Folkhälsokommittén och Högskolan Väst.
<https://regionkalender.vgregion.se/regionkalender/main.nsf/0/6355E5F0CB1D9678C1257DB2002A6C52?opendocument>
- 13 mars INSPIRATIONS DAG: Folkhälsa – processtöd för implementering, med utgångspunkt från "Samling för social hållbarhet". Skövde, Scandic Billingen.
<https://regionkalender.vgregion.se/regionkalender/main.nsf/0/4C6CBF05FA6209A7C1257DB2002C209A?opendocument>
- 18 mars INSPIRATIONS DAG: Folkhälsa – processtöd för implementering, med utgångspunkt från "Samling för social hållbarhet". Trollhättan, Högskolan Väst.
<https://regionkalender.vgregion.se/regionkalender/main.nsf/0/EAF4A259354824F3C1257DB2002C8240?opendocument>
- 18 mars SEMINARIUM: Mötesplats social hållbarhet, SKL: Mänskliga rättigheter, hållbarhet och jämlik hälsa utifrån ett europeiskt perspektiv, Folkhälsomyndigheten, Solna
<http://www.motesplatsocialhallbarhet.se/motesplats-social-hallbarhet/aktuellt/kalender1/2015/mars/temaseminarium-manskliga-rattigheter-hallbarhet-och-jamlik-halsa-utifran-ett-europeiskt-perspektiv/>
- 19 mars Folkhälsokommitté, Lilla Bommen konferenscenter, Göteborg
- 25-26 mars KONFERENS: SVEREG, Hur påverkar EU:s nystart den lokala och regionala nivån? Bryssel
<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Regionutveckling/Internationellt-arbete/Nyheter/Juncker-Europas-utmaningar-kan-inte-vanta---Hur-paverkar-EUs-nystart-den-lokala-och-regionala-nivan/>
- 15 april Folkhälsodagen. Hur lägger vi pusslet för att minska folkhälsoklyftorna? Dagens Medicin och Health Navigator. Stockholm.

- 22 april KONFERENS: Kvinnocenters verksamhet och Mammor som kulturtolkar, Bergsjön, Göteborg. **FHK-ledamöter medges deltagande**
- 22 april Nationellt folkhälsochefs nätverk
- 23 april VGR-dialogdag med kommundirektörer.
- 24 april Folkhälsokommitté, Lilla Bommen konferenscenter, Göteborg.
- 19-20 maj NATIONELL FAMILJECENTRALSKONFERENS: "Att välja framtid. Familjecentralen som unik arena för jämlik hälsa och social hållbarhet", Svenska Mässan, Göteborg. **FHK-ledamöter medges deltagande**
- 22 maj Folkhälsokommitté, Gullbergsvass
- 27 maj KONFERENS: Hot och våld mot förtroendevalda, Svenska Mässan, Göteborg, SKL. **FHK-ledamöter medges deltagande**
- 30-1 maj/juni KONFERENS: Så funkar sex – presskonferens och filmpremiär, Scandic Opalen och Bio Roy, Göteborg
- 2 juni KONFERENS: Föräldrastöd och tonåringar, Göteborg, VGR, GU, GR och länsstyrelsen
- 10 juni Spridningskonferens, goda exempel på arbete för social hållbarhet och jämlik hälsa, Skövde, folkhälsokommittén